

Peter Weiss

Pronásledování a zavraždění
Jeana Paula Marata
předvedené divadelním souborem
blázince v Charentonu
za řízení markýze de Sade

Drama o dvou dějstvích

Přeložil Ludvík Kundera

VĚTRNÉ MLÝNY / HOST
BRNO / 2000

Hra *Marat/Sade* byla poprvé uvedena v Schiller Theatre Berlin (premiéra 29. 4. 1964, režie Konrad Swinarski, výprava Peter Weiss), následovalo provedení Royal Shakespeare Company v Aldwych Theatre London (premiéra 20. 8. 1964, režie Peter Brook, film 1967). U nás ji uvedly Mahenova činohra v Brně (premiéra 21. 5. 1965, dramaturgie Bořivoj Srba, režie Evžen Sokolovský) a Činoherní studio v Ústí nad Labem (premiéra 14. 4. 1988, dramaturgie Václav Bchránek, režie Petr Poledňák).

© Suhrkamp Verlag 1964, 2000

Translation © Ludvík Kunděra 1965, 2000

Layout © Boris Myslivoček 2000

© Nakladatelství Větrné mlýny 2000

ISBN 80-86151-34-4

© Nakladatelství Host 2000

ISBN 80-86055-81-7

34 205
ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
FILOZOFICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY
BRNO

840-00

OSOBY

MARKÝZ DE SADE

osmašedesátiletý, neobyčejně tělnatý, prošedivělé vlasy, obličej dosud hladký. Pohybuje se těžkopádně, chvilami namáhavě a astmaticky oddychuje. Jeho oblečení je vznešené, leč zchátralé. Má kalhoty po kolena, se stužkami, bílou košili se širokými rukávy, fižl a krajkové manžety, jehož i bílé střevíce s přezkou.

JEAN PAUL MARAT

devětačtyřicetiletý, trpící kožní chorobou. Je zahalen bílou rouškou, na čele má bílý šátek.

SIMONA EVRARDOVÁ

Maratova družka, neurčitého věku. Představitelka role má ústavní oblečení, zástěru a na hlavě šátek. Pohyby nepřirozené a přemrštěné. Když nemá co dělat, ždímá šátek. Chápe se každé příležitosti, aby mohla Maratovi vyměnit obklad na čele.

CHARLOTTA CORDAYOVÁ

čtyřadvacetiletá. Má na sobě tenkou bílou košili strážnou jako roucho z doby Direktoría. Košile nezakrývá ňadra; zakrývá je

však lehký bílý šátek. Před jejími výstupy jí uvazují klobouk ozdobený stužkami.

Neustále ji opatrují dvě sestry, podpírají ji, češou, dávají do pořádku její šaty.

Pohybuje se jako *sommambul*.

DUPERRET

girondistický poslanec.

Představitel role má přes ústavní košili krátkou vestu a hladké, těsně přiléhající kalhoty „*Incroyable*“. Je v ústavě internován jako erotomaniak a při každé vhodné příležitosti využívá ve svůj prospěch své role milence Charloty Cordayové.

JACQUES ROUX

bývalý kněz, radikální socialista.

Má na sobě bílou ústavní košili a přehoz ve střihu mnišské kutny. Rukávy košile jsou svázaný vpředu nad pažemi. Může se pohybovat jen v této svěrací kazajce.

ČTYŘI ZPĚVÁCI

KOKOL *bas*

POLPOCH *baryton*

CUCURUCU *tenor*

ROSSIGNOL *soprán*

reprezentují čtvrtý stav.

Jejich ústavní oděni je doplněno groteskními částmi kostýmů. Mají revoluční čapky, Rossignol, s ovázanou trikolorou a opásána šavlí, představuje „*Marianu*“. Mají pěvecké hlasy, mohou provádět šaškoviny a hrát pantomimu.

PACIENTI

jako vedlejší postavy, hlasy, pantomimové a chór. Vystupují podle potřeby, buď v bílém ústavním oblečení nebo v primitivním kostýmování.

Ti, jichž není zapotřebí ke hře, oddávají se svým autistickým cvikům.

Někteří z nich provádějí stereotypní pohyby, točí se v kruhu, poskakují, polohlusem si něco mumlají, propukají ve zdánlivě bezdůvodný smích nebo křik, nebo sestrojují po celou hru nehnuté. Jiní se nechají pasivně strkat sem a tam. Několik jich však také pozorně sleduje děj; jejich existence připomíná, že v Charentonu nejsou internováni jen choromyslní, nýbrž i lidé, kteří se z politických příčin znelíbili napoleonské společnosti.

VYVOLAVÁČ

má přes ústavní košili halenu harlekýna. Je ověšen četnými nástroji, jimiž může v čas potřeby hřmotit. V ruce má hůlku.

PĚT MUZIKANTŮ

chovanců ústavu.

Hrají na harmonium, loutnu, flétnu, trubku a buben.

OŠETŘOVATELÉ

ve stejnokroji, s dlouhými bílými zástěrami, které jim dávají vzezření řezníků. V kapsách zástěr mají zastrčené obušky.

SESTRY

s dlouhými bílými zástěrami, skrobenými límci a velice protaženými bílými čepci. Mají růžence. Role sester jsou obsazeny atletickými muži.

COULMIER

ředitel ústavu, v elegantním obleku, s pláštěm a cylindrem. Má skřípec a hůl. Rád zaujímá napoleónský postoj.

COULMIEROVA ŽENA A DCERA

Vyšňořené.

První dějství

Za jevištěm zvonění ústavního zvonce.

1 NÁSTUP

Jeviště představuje lázeňský sál léčebného ústavu s příslušným zařízením a s lavicemi pro herce, sestry a ošetřovatele. V popředí vlevo je Maratova vana, přes ni deska na psaní. Vpravo je Sadeovo křeslo. Součástí pravé strany jeviště má být i tribuna pro Coulmiera a jeho rodinu. Hudebníci jsou umístěni viditelně na jevišti. Přípravy ke hře končí a za doprovodu orchestru vystoupí všichni účinkující.

2 PROLOG

COULMIER

Jakožto ředitel léčebného ústavu v Charentonu vítám vás všechny po doznění zvonu
Zde usedlému panu de Sade jsme vděční víc než
on tuší
že k vaší zábavě a k povznesení chorých duší
vymyslel, produmal a secvičil drama
hru která tu dneska má být hrána
Vaše spokojenost je naší nadějí
neboť všichni hrají jak nejlíp umějí

leč jedinou zkušenost v jevištní práci
získali zde v této léčebné izolaci
Co lidé osvícení a moderní po samu mez
nesouhlasíme s tím aby se u nás dnes
pacienti blázince trápili a trýznili
za použití surového nátlaku a násilí
Pěstovat vzdělání a umění mají za touto zdí
a takto stvrzovat mají zásady
jimž v dekretu posvátných lidských práv
jsme kdysi navěky dali slavnostní háv
Hru kterou řídí pan Alphonse de Sade
v našem lázeňském sále budeme hrát
a při tom nám překážkou vůbec není
technická vymoženost tělesné hygieny
naopak tvoří překrásnou scénérii
k páně Sadově důmyslné dramaturgii
neboť v naší hře se zpodobiti má
Maratova poslední poslední hodina
která jak známo ve vaně uplynula
zatímco Charlotta Cordayová vraždu snula

3 ROZESTAVENÍ

Vyvolavač dá hůlkou znamení orchestru. Ozvě se slavnostní hudba. Coulmier s rodinou jde k tribuně, Sade ke svému křeslu. Marat je posázen do vany. Simona mu dá na čelo šátek a přehodí mu přes ramena roušku. Sestry upravují šaty Cordayové. Celá skupina zaujímá postoj jako na heroickém plátně. Hudba končí.

4 PŘEDSTAVOVÁNÍ

VYVOLAVAČ

zaklepe ukazovátkem třikrát o zem
V muži tam ve vaně — tarara ramtata
Ukáže na něho
zajistě všichni poznáte Marata
padesát let mu bude už vkrátku
vlasy mu sotva čouhají z šátku
Ukáže na ně
Jeho kůže je žíhaná žlutobílá
Ukáže na jeho krk
protože vyrážka ji velice znetvořila
Voda v níž vysedává celý den
Ukáže do vany
mírní horečku kterou je rozpálen
Marat se chápe pera a začíná psát
Pro tuto roli vybrali jsme po úvaze
jednoho z našich pacientů které v snaze
jim pomoci léčíme dlouhodobě a bez spěchu
hydroterapií čímž dosáhli jsme nevídaných úspěchů
Dáma která se nad ním tam sklání
Ukáže na Simonu, která se nad ním sklání a vymění
mu obklad
a jejíž doteky snáší bez reptání
není Cordayová nýbrž Simona Evrardová s níž jak se ví
za svého života žil v manželství
a to nikoli dle církevních ceremonií nikoli
nýbrž na základě zaslíbení někde na poli
Tady je Cordayová z naší hry
Ukáže na Cordayovou, která si upravuje šaty a šátek
na prsou
je z Caen z venkovské šlechty prý

má šaty a botky jak móda káže
Ukáže na šaty a boty
šátek na řádrech si zrovna váže
Ukáže na šátek
Dle mínění nás i pánů historiků
je to zjev který každému do oka padne v mžiku
Cordayová se vzpřímí
Představitelka této role přišla k nám do ústavu
protože bývá v depresivním a somnambulním stavu
Cordayová zavře oči a daleko zakloní hlavu
I musíme neustále na paměti mít
Důrazně, obrácen ke Cordayové
aby jí úkol zůstal v mysli vryt
Ukáže na Duperrelu
V hedvábných kalhotách v napudrované paruce
pan Duperret z naší hry je tamhle po ruce
Sotva vystoupí tak ihned zazní
vzncšený tón v té revoluční lázni
Je to girondista což znamená že jeho jméno
je v Maratových černých seznamech zaneseno
jinak však veselost mu hraje do noty
a srdce má vrchovatě plné dobroty
Duperret se s kradným laskáním blíží ke Cordayové.
Vyvolavač ho káravě uhodí ukazovátkem přes ruku.
Jedna ze sester zatáhne Duperreta zpět
Pro politickou radikálnost je internován mnich
Ukáže na Rouxe, jenž vstrčí lokty do stran a zvedne tvář
jenž tamhle v pozadí teď hlavu zdvih
Hraje roli muže jménem Jacques Roux
a patří k Maratovu táboru
Z toho co ve hře říkat měl
cenzura moc toho škrtla bohužel

neboť v svém tónu šel daleko přes meze
toho co dle ochránců pořádku dnes říci lze
Roux otevře ústa a prudce strká lokty do stran. Coul-
mier varovně zvedne ukazovák
Vážené publikum
ze všech stavů neboli tříd
Ukazuje na publikum
je složen i soubor jenž chce to tu rozvířit
Ukáže na herce
To vidíte například na této čtveřici
Ukáže na čtyři zpěváky
u nás v ústavě se rovněž léčící
Silnice špeluňka brloh lecjaký
netvoří už pozadí pro tyto zpěváky
Ukazuje na každého jednotlivě
Cucurucu Polpoch Kokol a tam
Rossignol patřící kdysi k nevěstkám
Každý z jmenovaných změní postoj s nastudovaným
pozdravným gestem, jaké je běžné v jarmarečních bou-
dách, Rossignol udělá pukrie
K tomuto pánovi otočte teď hlavy
Ukáže na Sada, jenž se znuděně otočí zády k publiku
pod hvězdou nechvalně známé slávy
pět let již dlí v našich ústavních zdech
po těžkých zkouškách štvanicích a trpkostech
Je to pan de Sade markýz kdysi
jenž vymyslel toto drama s geniálními rysy
autor zneuznávaných a pálených děl
kvůli nimž desítky let ve vyhnanství protrpěl
Po tomto krátkém a naučném úvodu
naše produkce už se dává do chodu
a dneska třináctého července osmnáct set osm
máte možnost uviděti

jak nekonečná noc tehdá před patnácti lety
začala pro tamtoho v nitru vany

Ukáže na Marata

když krev mu proudem prýštila z rány

Ukáže na Maratovu hrud'

kteřou mu po zralém důkladném uvážení
zasadila ruka téhle ženy

Ukáže na Cordayovou

Hudba.

*Sestry ukládají Cordayovou na lavici, aby si odpočala.
Simona se posadí za Maratovu vanu. Sade zaujme
místo ve svém křesle. Roux a Duperré se stáhnou
zpět na jednu z lavic. Čtyři zpěváci se postaví k holdu
Maratovi.*

5 HOLD MARATOVÍ

KOKOL A POLPOCH

recitativ

Čtyři roky tomu tehdá byly
co se zvedly naše revoluční síly
co jsme svrhli krále jeho zlatý háv
zutímali pěkné množství hlav

CHÓR

v pozadí zpívá

At už se s luceren šlechtici klátí
dojde i na mnichy na preláty

CUCURUCU A ROSSIGNOL

recitativ

Jak na válku myslíme v dnešní den
tak na prvé vítězství vzpomínal tamhleten

Ukazují na Marata

tehdá v předvečer oslav revolučních dnů
jež císař Napoleon pak dovršil v budoucnu

CHÓR

v pozadí zpívá

Pověste na lampy generály
na pranyř s keřasy co se nám smáli

ROUX

At žije revoluce

Čtyři zpěváci a jiní pacienti se seshupí kolem vany
k apoteóze. Do výše je pozvedán věnec z listů

PACIENT

v pozadí

Marate nechceme si kopat jámu

PACIENT

v pozadí

Marate chceme mít sytou tlamu

PACIENT

v pozadí

Marate nechceme lcpit pytlíky v skrytu

VŠICHNI PACIENTI

Marate chceme žít v blahobytu

KOKOL

ukazuje na věnec

Pouhým listím tě korunujeme Marate
bobkový list nemajíce

na palice pánů akademiků

vojevůdců princů

byl spotřebován

*Posadí Maratovi věnec na hlavu, vyzvednou ho z va-
ny a dva pacienti ho nesou na ramenou*

CHÓR

Marate

všechnen náš lid jása
jsi naše zástita jsi naše spása
Nesou Marata kolem hracího prostoru. Simona, úzkostlivě k němu vzhlížejí, jde vedle něho. Pacienti v průvodě dělají nastudovaná oslavná gesta

ROSSIGNOL
naivně; berouc hru vážně

Jak ses to rozškrabal Marate tatíčku náš
dej pozor ať naši revoluci nezapackáš

KOKOL A POLPOCH
zpěv

Čtyři roky s myslí zmužilou
za zrádci jdeš tvrdě a zrádci tě štvou
Marate před soudem anebo někde v brlohu
hledaný zatykačem všude na rohu

CUCURUCU A ROSIGNOL

Dál biješ dvořany úhlavní soky
vojenské gorily peněžní žolky
vždy znovu odkrýváš pletichy zradu
těch co se klanějí starému řádu

KOKOL A POLPOCH

Zatímco vůdcové naši noví páni
v další cestě si navzájem brání
šidí se chystají druhému díru
nebo se vhánějí pod sekýru

CUCURUCU A ROSIGNOL

Mluví o právech co dávno jsme si vzali
když jsme té sebrance na frak dali
a pověstná kamenná citadela
do vzduchu hbitě vyletěla

CTYŘI ZPĚVÁCI

Marate snad není s tou naší revolucí už ámen
Marate na zítřek čekat nehodláme

Marate pořád žijeme hůř nežli pes
a změny které jsi nám slíbil chceme dnes ještě dnes
Posadí Marata slavnostně zpátky do vany. Sundají mu z hlavy věnec. Simona mu horlivě vyměňuje obklad na hlavě a upravuje mu na ramenou roušku. Hudba končí. Sade sedí nehybně a s posměšným výrazem v obličejí hledí na jeviště.

6 POTLAČENÝ NEPOKOJ

ROSSIGNOL

Teď další jsou na řadě aby nám sáli krev
aby nám cáry papíru házeli
a tvrdili že to jsou peníze
zatímco se hodí tak na vytření zadků

PACIENT

Ze všech práv máme jen právo umřít hladu

PACIENT

Flákat se je naše jediná práce tady

PACIENT

V bratrství můžem zapadnout do bláta

PACIENT

V rovnosti smíme zdechnout jak zvířata

Coulmier vyskočí ze svého místa

ROUX

uprostřed jeviště

Kdo ovládá tržnice

Kdo má zamčené sýpky

Kdo uloupil bohatství ze zámků

Kdo sedí na statcích

které měly být rozděleny mezi nás

Coulmier se ohlédne. Jedna ze sester zatáhne Rouxe nazpět

PACIENTI

v pozadí, mávající po předchozí domluvě do taktu
Kdo nás tu neprávem vězní o chlebu a vodě
Jsmě zdraví a chceme žít na svobodě
Vzniká nepokoj

COULMIER

klepe hůlkou
Pane de Sade
Sade na oslovení nereaguje
vidím že tu musím zastupovat hlas rozumu
Jak pak by to dopadlo když už na začátku kusu
připustíte tolik nepokoje
Prosím abyste se trochu mírnili
Konečně jsou dnes jiné doby než tenkrát
a měli bychom se snažit
abychom dávno překonané zlořády
viděli v poněkud jasnějším světle
*Ošetřovatelé zatláčej pacienty do pozadí. Několik sester
se postaví před pacienty a zpívá na uklidnění litanii.*

7 CORDAYOVÁ SE PŘEDSTAVUJE

*Sestry připravují k výstupu Cordayovou, která sedí
uprostřed sklesle na lavici*

VYVOLAVÁČ

Napospas zimnici blouznění a mraťotám
Marata muže z lidu zřít tam
zřít jak pero svírá velice
zrovna utichly výkřiky z ulice
zřít jak hledí na mapu Francie
Ukáže na mapu, kterou Marat rozvíjí
zatímco čekáte že

Otočí se

V pozadí se ozve šepot, který se neustále šíří

CHÓR

šeptá
Cordayová Cordayová

VYVOLAVÁČ

Zatímco čekáte že
tamhleto ho zabije
Ukáže hůlkou na Cordayovou
Orchestr intonuje cordayovské téma
Pomlka
Vyvolavač čeká, až sestry budou hotovy s přípravami
A nemůžete za to
a nemůžete za to
Sestry vedou Cordayovou dopředu
a nemůžete za to ani vy ani my
že už tam připravena stojí před dveřmi
*Zaklepe třikrát holt o zem. Sestry postaví Cordayovou
do hracího prostoru. Je to jako rituální úkon.*
Hudba končí. Sestry ustupují do pozadí

CORDAYOVÁ

ospale a váhavě
Uhohý Marate v té své vaně
zamořený jedem
Probouzejte se
a jed úkladně dštící
otravující lidi
popouzející k vraždám a drancování
Marate
přišla jsem
já Charlotta Cordayová z Caen
kde se teď sbírá osvobozenecká armáda
já přicházím jako první Marate

*Opět upadne do skleslého stavu.
Přistupují k ní sestry a odvádějí ji.*

8 JÁ JSEM REVOLUCE

MARAT

tyransky

Simono Simono

přilej studenou vodu

vyměň mi šátek na čele

Ó to svědění

to svědění je nesnesitelné

Simona stojí připravena za ním a vykonává naučnou práci. Vymění mu obklad, ovívá ho rouškou a nakloní nad vanu džbán

SIMONA

Jeano Paule neškrah se tolik

rozedřeš si kůži

Nech toho psaní Jeano Paule

nic dobrého z toho nepojde

MARAT

Mé provolání

Mé provolání francouzskému národu

k čtrnáctému červenci

SIMONA

Jeano Paule musíš se šetřit

voda už je celá narudlá

MARAT

Co je vana plná krve

proti krvi která ještě poteče

Kdysi jsme mysleli že postačí pár stovek mrtvých

pak jsme viděli že nestačí ani tisíce

a dnes už se nedají spočítat

tam všude

všude

Vztyčí se ve vaně.

Čtyři zpěváci hrají karty a natáhnou se na zemi.

Marata si nevšímají

Tady tady

za těmi zdmi

na střeších

ve sklepech

Svatoušci

Nasazují si naše čapky

a pod košilí nosí erb králův

Drží s námi

ale jak se venku drancuje krám

hned křičí

Holota proletářská pakáž kanálie

Simono Simono

hlava mi hoří

Špatně se mi dýchá

Simono

Ten křik je ve mně v mém nitru

Simono

Já jsem revoluce

Cordayovou vedou sestry opět dopředu. Duperret jde za ní.

9 PRVÁ NÁVŠTĚVA CORDAYOVÉ

VYVOLAVAČ

zaklepe hůlkou třikrát o zem a ukáže na Cordayovou.

Simona stojí před vanou na stráž

Prvá návštěva Cordayové
Orchestr intonuje cordayovské téma

CORDAYOVÁ

Přišla jsem abych mluvila s občanem Maratem
mám pro něho důležité zprávy
o situaci ve městě Caen
kde se shromáždili spiklenci

SIMONA

Nepřejeme si žádné návštěvy
chceme mít pokoj
Kdo má Maratovi co říci
ať mu napíše

CORDAYOVÁ

Co mu chci říci to nemohu napsat
Chci před ním stát a hledět na něho
V tónu vyznání lásky
chci vidět jeho chvění
a pot na jeho čele
a do žeber chci mu vrazit dýku
kterou ukřívám pod šátkem na prsou
posedle

Do obou rukou vezmu tu dýku
a vhodnu mu ji do kůže
a pak uslyším
Bližít se k Maratově vaně
co mi odpoví
*Stojí bezprostředně před vanou, vytáhne dýku a chystá
se bodnout.*

Simona ztrnula.

Sade se zvedá ze svého místa

SADE

Ještě ne Cordayová
Třikrát máš přijít k jeho dveřím

*Cordayová se zarazí, ukryje dýku a vrací se pak plíží-
vě ke své lavici. Sestry a Duperrét jdou za ní.*

10 PÍSEŇ A PANTOMIMA O PŘÍCHODU CORDAYOVÉ DO PAŘÍŽE

*K doprovodu písně vystoupí pacienti jako pantomimo-
vé. V jednoduchém přestrojení představují typy z po-
uličního života. Tak jeden vystupuje jako „Incroyable“,
jako „Merveilleuse“ nebo žonglér s pračepky, jiný jako
handlíř a nožíř, další jako akrobat nebo prodavač kvě-
tin, několik dalších jako nevěstky kroutící boky. Corda-
yová představuje dívku z venkova, která je poprvé ve
městě a na všechno se dívá plna úžasu.*

KOKOL A POLPOCH

zpívají za doprovodu hudby
Slečna Cordayová přišla k nám
viděla jak z oken naše vlajky vlají
po cestě byla ještě znavená
ale nesedla si v hotelu klidně k čaji
šla k Palais Royal šla jako v závratí
ať prý se tam na nožičce obrátí

CUCURUCU A ROSSIGNOL

Viděla výklady ve stínu loubí
v nich pasty a trestě líčidla divné houby
a mast proti vším a syfilidě lze dostat slevu
světáci ji žádají aby s nimi šla na randevú
nabízejí věci co vašeň budí
ochranné houbičky gumové údy

KOKOL A POLPOCH

Leč ničeho si nevšímajíc
šla hned nejkratší cestou tam k tomu krámu

a tam si dýku koupila nic víc
prodavač ptá se komu zasadit chce ránu
ona jen záhadným úsměvem odpoví
dá dvě libry jak kdekdo ví

*Předvádí se pantomimá o koupi dýky. Cordayová si
vybere dýku, vezme ji a zaplatí. Skryje dýku pod šát-
kem na prsou. Prodavač jí nakoukne za výstřih a udě-
lá obdivné gesto*

CUCURUCU A ROSSIGNOL

Slyšela jak ptáci pějí u Tuileríí
omanná vůně květin jí ovála
ani teď nestanula u parfumeríí
zadumána dál ulicemi šla
tam kde se sladká vůně květin s pachem krve mísila
čpavě

tam kde lidé jako někde na zábavě
koukali na hrůzostrašnou káru
v níž se blázni vezou k zmaru

*Průvod pantomimů mohutní a mění se v tanec smrti.
Hudba podtrhává monolónní rytmus.*

*Dva pacienti, přikrytí plachtou, představují koně. Táh-
nou káru, v níž stojí odsouzení v rubáších. Kněz jim
dává poslední pomazání. Pacienti, kteří káru prová-
zejí, motají se celí pokroučení v extázi, tancují a třepou
se. Někteří dostávají křečové záchvaty a válejí se po
zemi. Zilumený chichot a sténání. K hudbě dupot
kroků*

CORDAYOVÁ

Obrácena k publiku. Za ní dupot
Co je to za město
kde slunce stěží proniká parami
a nejsou to páry z deště a mlh
jsou to teplé husté výpary

jak na jatkách
Co tak hulákají
co to za sebou vláčejí
co to mají na těch kopcích
co tak poskakují co tak tancují
co je to za smích že se tak třepou
co tak plácají do dlaní
co ty děti tak vrískají
co je to za cáry o něž se rvou
Co je to za město
kde na ulicích leží nahé maso
Co je to za obličej

*Za ní tanec smrti. Čtyři zpěváci se připojí k tancují-
cím. Kára se mění v popravíště. Dva pacienti předsta-
vují gilotinu. Připravuje se poprava. Cordayová sedí
zadumána na předním okraji hracího prostoru*

CORDAYOVÁ

Brzy mě obklopí těsným kruhem
ty obličej
ty oči ta ústa
a budou žádat mou hlavu

11 TRIUMF SMRTI

Pantomimicky se předvádí poprava.

MARAT

mluví k publiku
Je nezadržitelné co se teď děje
co všechno museli vytrpět
nežli se dočkali pomsty
Vy teď vidíte jen tuto pomstu
a ani vás nenapadne že jste je k tomu dohnali

Teď naříkáte jako opoždění spravedliví
nad krví kterou prolévají
ale co je tato krev proti krvi
kterou oni prolévají za vás
ve vašich loupežných válkách a otrokárnách
*Prvá hlava padá. Zvedá se triumfální křik. Další
poprava*
Co jsou oběti které se nyní přinášejí
proti obětem jež přinášeli oni
aby vás uživil
Co je pár vydrancovaných domů
proti drancování za něhož oni našli smrt
Vás nedojímá
když oni hynou před vojsky nepřátel
s nimiž vy potají kujete pikle
Doufáte že jejich porážka bude vašim vítězstvím
Nic by se pak nepohnulo ve vašich vznešených
tvářích

které jsou nyní znetvořeny hnusem a rozhořčením
COULMIER

povstává
Hlava padá.
Pokřik.
Házejí si hlavou jako míčem
Pane de Sade
takhle to nejde
tomu se neříká zušlechťující zábava
takhle se naši pacienti neuzdraví
naopak upadnou do nemístného rozrušení
Koneckonců jsme sem pozvali publikum
abychom ukázali
že tu nepřechováváme
jen spodinu společnosti

*Sade na promluvu nereaguje. Posměšně se rozhlíží po
jevišti*

VYVOLAVAČ

zaklepe hůlkou do Coulmierových slov
Ukazujeme různých věcí nemálo
to všecko se však vskutku v našem městě událo
Tak nechte nás ať to tedy poklidně prozkoumáme
vždyť tehdejšími skutky dnes už pohrdáme
Dneska jsme mnohem mnohem moudřejší
než ti tam jejichž doba je navždy věcerejší
*Ukáže hůlkou na popravčí scénu. Dlouhé víření bub-
nů. Přivádí se několik nových obětí. Stojí připraveny
na smrt*

CORDAYOVÁ

se zvedá

Tak jako vy tam nahoře bez hnutí stojíte hledíce dál
než kam dohlédá zrak vašich katů
tak i já tam budu stát
až bude po všem
Zavře oči, jako by vstojně spala

SADE

Pohleď na ně Marate
na ty bývalé majitele všech pozemských statků
jak i svou porážku mění ještě v triumf
Teď když jsou zbaveni svých požitků
popraviště je zachraňuje před nekonečnou nudou
Na ležení vystupují
jak na trůn stoupali by plni blaženosti
Není to vrchol korupčnosti
*Oběti poklekají před popravčím špalkem. Sade dává
celé skupině pokyn k ústupu. Pacienti se vracejí do po-
zadí. Kára odjíždí. Cordayovou odvádějí k její lavici.
Hudební finále.*

12 ROZMLUVA O SMRTI A ŽIVOTĚ

V pozadí nastává klid.

Sestry mumlají krátkou litanii

MARAT

mluví přes prázdný hrací prostor k Sadovi

Četl jsem u tebe Sade

v jednom z tvých nesmrtelných spisů

že princip všeho živého je smrt

SADE

A tato smrt existuje toliko ve fantazii

my si ji pouze představujeme

příroda ji nezná

Každá smrt i ta nejkřutější

utone v naprosté lhostejnosti přírody

Jenom my ztotožňujeme svůj život s nějakou hmotou

příroda by mlčky přihlížela

kdybychom vyhubili celé naše plémě

Nenávídím přírodu

chci ji přemoci

chci ji porazit jejími vlastními zbraněmi

chytit do jejích vlastních tenat

Vstává

To nehybné přihlížení ta její ledová tvář

nás pobádá k stále větším výkonům

právě proto že nic jí nemůže otrástit

že všechno snese

Těžce oddychuje

Cožpak jsme se odjakživa nepokoušeli

splnit její základní princip

podle něhož slabý je vydán silnějšímu

na milost a nemilost

Nevrhali jsme se snad na ni ve všech hierarchiích

v ustavičném tupení a škodolibosti

Nepřemáhali jsme snad falešnou ctnost

svou nejsprostší šikovností

Neexperimentovali jsme snad ve svých laboratořích

než jsme přikročili k tomu nejzazšímu

Dovol abych připomněl popravu Damiensovu

po jeho nezdařeném atentátu

na nebožtíka patnáctého Ludvíka

Jak mírná je naše sekyra proti mukám

kteřá po čtyři hodiny musel snášet Damiens

zatímco lid se tím kochal

a zatímco Casanova nahoře za oknem

sahal pod sukně dámě která se s ním dávala

S pohledem na Coulmierovu tribunou

Rozpárali mu paže hrud' a stehna

a do ran mu lili roztavené olovo

polévali ho vroucím olejem hořící smolou voskem

a sírou

paži mu opálili v ohni

na klouby mu přivázali lana

a připřáhli k nim čtyři koně a popohnali je

a koně nezvyklí na tuto práci vláčeli ho po celou hodinu

aniž ho roztrhli

pak mu kati našízli ramena a kyčle

tak pozbyl prvé paže a pak druhé

a přihlížel tomu co se s ním tropí a obracel se na nás

a svým hlasem nám dával najevo že žije

a když mu vyrvali jednu nohu a pak druhou

pořád ještě žil jen slaběji mluvil

a posléze visel jako krvavý pahýl s klátící se hlavou

a už jen sténal a zíral na krucifix

kteřý mu nastavoval zpovědník

V pozadí zaznívá polohlasně mumlaná litanie

Tohleto
byla lidová slavnost
s níž se naše dnešní slavnosti nemohou měřit
Naše inkvizice nás už nebaví
ačkoli jsme teprve začali
Naše vraždy nemají jiskru
protože patří k dennímu pořádku
Bez vášně odsuzujeme
už se nám nepředvádí
žádná krásná individuální smrt
jenom to anonymní znehodnocené umírání
do něhož bychom s chladným výpočtem
mohli poslat celé národy
až to jednou bude tak daleko
že vše živé
zahubíme

MARAT

Občane markýzi
ačkoli zasedáš v našich tribunálech
a zúčastnil ses zářijových bouří
mluví z tebe ještě nadřazený člověk
a čemu říkáš lhostejnost přírody
je tvoje vlastní apatie

SADE

Soucit Marate
je vlastnost privilegovaných
Když se soucitný skloní aby dal almužnu
je pln pohrdání
předstírá dojetí protože to prospívá jeho bohatství
a uštěďuje tak žebrajícímu
vlastně kopanec
Loutnový akord
Ne Marate

jen žádné malicherné city
já vím že ti jde o něco jiného
Pro tebe jako pro mne
platí jen nejzazší extrém

MARAT

Jsou-li to extrém
pak tedy jiné extrém než tvoje
Proti mlčení přírody
stavím činnost
Ve veliké lhostejnosti
nalézám smysl
Namísto nehybného přihlížení
zasahuji
a označuji určité věci za špatné
a pracuji na tom abych je změnil a zlepšil
Záleží na tom
aby se člověk za vlastní vlasy vytáhl do výše
aby sám sebe obrátil naruby
a aby vše viděl novými očima

13 MARATOVA LITURGIE

Pacienti stojí jako chór

MARAT

Dlouho se říkávalo
Monarchové jsou otcové naši
pod jejich ochranou žili jsme v míru
a jejich činy nám nadšeně líčili
koupení poetové
Nábožně vtloukali prostoduší životelé rodin
tato naučení dětem svým

CHÓR

k Maratovu monologu

Monarchové jsou otcové naši
pod jejich ochranou žijeme v míru
Monarchové jsou otcové naši
pod jejich ochranou žijeme v míru

MARAT

I opakovaly děti ty pravdy a věřily jim
tak jak člověk věří tomu
co slyší zas a zas

a tak bylo slyšet jak kněží praví

Provázen chórem

Ve své milosrdenství zahrnujeme lidi všechny
bez rozdílu

a se žádnou zemí a se žádnou vládou nejsme spjati
jsme sjednoceni v jediný lid a národ bratří

Dál mluví sám

A kněží přihlíželi nespravedlnostem
a mlčeli k nim a říkali

Provázen chórem

Říše naše není pozemská
nejsme nic než pouzí poutníci na zemi
mírný je náš duch a trpělivý je též

Dál mluví sám

A tak vyždímali z nemajetných lidí
poslední grešličku
a útulně se zařídili mezi svými poklady
a mlaskali a popjeli s knížaty
a lidem hladovým říkali

Provázen chórem

Trpte

Trpte jak on tam na kříži
tak to žádá Bůh

Vystoupí průvod pantomimů. Pacienti a čtyři zpěváci kráčejí do popředí. Kostýmy připomínají roucha církevních hodnostářů. Cucurucu nese kříž svázaný z hošťat a táhne Polpochu na provaze, uvázaném na jeho krku. Kokol mává kyblem jako kropenkou. Rossignol přebírá zrnka růžence.

Dál mluví sám

A co člověk slyší pořád a zas a zas
tomu věří

a tak se nemajetní spokojili obrazem

toho jenž v krvi a mukách byl krutě ukřižován

a vzývali obraz vlastní nemohoucnosti

a kněží říkali

Provázen chórem.

K tomu zaznívají litanie sester

Ó zvedněte ruce své k nebi

mlčky kříž svůj na hřbetě neste

a prostě za ty kdo trýzní vás

neboť modlitba a požehnání jsou vaše jediné zbraně

chcete-li vejít v království boží

Dál mluví sám

Tak je udržovali v té jejich nevědomosti

aby se nevzpírali svým odvěkým pánům

kteří jim vládli zdánlivě z milosti boží

CHÓR

Amen

COULMIER

povstává a přehřikuje Amen Chóru

Pane de Sade

Ohrazuji se proti těmto rejdům

dohodli jsme se zde na škrtu

Jakpak se něco takového vyjímá dnes

kdy náš císař je obklopen církevními hodnostáři

a kdy se vždy znovu ukazuje
jak velmi je lidu třeba kněžské útěchy
O útlaku už vůbec nemůže být řeči
Naopak všemožná opatření mají zmírnit nouzi
sběr šatstva nemocenská péče vyvažování polévek
a také my zde
podléháme nejen milosti světské moci
nýbrž především přízni a porozumění
našich duchovních otců

VYVOLAVAČ

vysoko zvedne hůlku
Cítí-li se snad někdo dotčen tímto hovorem
prosíme dotyčného aby na nás nešel s heverem
ať uváží beze vší zloby pln laskavostí
že upíráme pohled do dávné minulosti
v níž bylo všechno jinačí a že
dneska jsme ovšem bohabojní jistěže
Pokřížujte se

14 POLITOVÁNÍHODNÝ INCIDENT

*Pacient, jenž si v pozadí navlékl kněžský kolárek do-
stane záchvat a po kolenou skáče dopředu.*

PACIENT

překotně koktá
Modlete modlete se
modlete se k němu
Satane jenž jsi v pekle
příjď království tvé
buď vůle tvá
jako v pekle tak i na zemi
Odpusť nám naši nevinu

a zbav nás všeho dobrého
A uveď nás
uveď nás v pokušení
na věky věkův
Amen

*Coulmier vyskočil. Ošetřovatelé se vrhnou na pacienta,
sváží ho a odvlékají dozadu, kde ho staví pod sprchu*

VYVOLAVAČ

točí řehtačkou
Incidentům tohoto druhu vyhnout se možno není
patří u nás prostě k obrazu utrpení
Uvažte prosím v bohabojné bázni
že ten jenž se tu choval jak chovají se blázni
býval velice proslulý coby kazatel
a pod sebou slavný klášter měl
Chápat to jakožto připomínku je záhodno
toho že nebe i země mají bezedné dno
Zatočí na závěr řehtačkou.
Coulmier se posadí.
*Pacienti jdou zpět a natáhnou se na lavice, hlídání
sestrami a ošetřovateli*

15 POKRAČOVÁNÍ MARATOVA ROZHOVORU SE SADEM

SADE

Abychom mohli určit co je špatné a co správné
musíme se znát
Já
sám sebe neznám
Sotva se mi zdá že jsem něco objevil
už o tom pochybuji
a musím to opět zničit

Co děláme je pouze snový obraz
toho co chceme dělat
a nikdy nikdo neobjeví jiné pravdy
nežli vrtkavé pravdy vlastních zkušeností
Já nevím
jsem kat nebo mučený
Vymýšlím si ta nejhroznější muka
a když si je popisuji
sám jimi trpím
Jsem schopen všeho a vše mě naplňuje děsem
a tak také vidím jak jiní se náhle
mění k nepoznání
a jak jsou hnáni k nevyočitatelným činům
Tak jsem nedávno viděl svého krejčího
jemného múzického muže jenž se mnou rád filozofoval
viděl jsem ho jak s pěnou u úst
se zběsilým řevem buší klackem
do nějakého Švýcara a jak nakonec
tohoto obrovského ozbrojeného muže
utloukl
Viděl jsem ho pak
nad otevřeným hrudním košem zabitého
viděl jsem ho jak vyrval a zhltl
jeho srdce které dosud pulzovalo

PACIENT

se žene dopředu
Šílené zvíře
šílené zvíře je člověk
Za svého tisíciletého života
podílel jsem se na milionech vražd
Tučně pohnojena
tučně pohnojena je všude země
kaší lidských vnitřností

My nemnozí živí
my nemnozí živí
jdeme po šplichavém třasovisku mrtvol
Všude pod našima nohama
při každém kroku
pod námi zetlelé kosti popel spečené vlasy
vyražené zuby rozpolcené lebky
Šílené zvíře
šílené zvíře jsem já
*Sade k němu přistoupí a odvádí ho konejšivě zpět
do pozadí, pacient křičí dál*
Nepomůže klec
nepomohou pouta
přece se proderu ven
pod všemi zdmi
hnojůvkou tříští kostí
však uvidíte
ještě není konec
mám svoje plány
Marat hledá svou repliku

VYVOLAVAČ

mu napovídá
Ó to svědění

MARAT

Ó to svědění to svědění
Váhá

VYVOLAVAČ

napovídá
Hlava mi

MARAT

Hlava mi třeští horečkou
má kůže hoří a vře
Simono

Simono namoč šátek do octové vody
Ochlaď mi čelo
Simona kvapně přistoupí a provede své úkony

SADE

Já vím
všechnu slávu a přízeň lidu bys teď dal
za pár dnů zdraví
Ležíš v té své vaně
jako v růžové plodové vodě
celý skrčený pluješ
sám se svými představami o světě
jež událostem venku už neodpovídají
Chtěl ses vměšovat do skutečnosti
a ona tě vehnala do úzkých

Já
už s ní nechci nic mít
můj život je imaginace
Revoluce
mě už nezajímá

MARAT

Chyba Sade chyba
nepokojností myšlenek
žádnou teď neprorazíš
Perem žádný režim nepovalíš
Ať se jakkoli lopotíme abychom pochopili to nové
přece to vzniká
teprve mezi nemotornými skutky
Jsme tak zamořeni myšlenkovými pochody
děděnými z generace na generaci
že i ti nejlepší z nás
pořád ještě nevědí kudy kam
Jsme vynálezci revoluce
ale neumíme s ní dosud zacházet

v konventu sedí pořád ještě jednotlivci
každý zaujat vlastní ctižádostí
a každý chce převzít něco z dřívějšíka
jeden krásný obraz
druhý svou metresu
jeden svoje mlýny
druhý své loděnice
jeden svoji armádu
druhý svého krále
A tak tu opět stojíme
a na zaručená lidská práva
špendlíme posvátné právo obohacování
A slyšíme co z toho má vzejít
Ve volnosti a rovnosti má prý nyní každý bojovat
v bratrství a rovnými zbraněmi
každý sám sobě Krésus
Muž prý má stát proti muži a hlouček proti hloučku
v radostném vzájemném vykořisťování
Pacienti jeden po druhém ustávají, někteří předstupují.
Čtyři zpěváci se seskupují k výstupu
A vidí před sebou rozkvět
rozkvět obchodu rozkvět průmyslu
jedinečný vzmach
a zatímco my jsme od svého cíle
vzdálenější než kdykoli jindy
v očích těch druhých
Ukazuje do hlediště
revoluce už zvítězila

ČTYŘI ZPĚVÁCI

za doprovodu hudby

A kde na to vzali prachy

a kde na to vzali drzost a lokty

kde vzali všechny styky a známosti

a tu svou podnikavost

kdežto my máme jen díry

KOKOL

K bydlení

POLPOCH

V bříše

ROSSIGNOL

A taky v šatech

ČTYŘI ZPĚVÁCI A CHÓR

Marate

snad není s tou našou revolucí už ámen

Marate

na zítřek čekat nehodláme

Marate

pořád žijeme hůř nežli pes

a změny které jsi nám slíbil chceme dnes ještě dnes

VYVOLAVAČ

předstoupí mávaje holí.

Hudba končí.

Čtyři zpěváci a chór ustupují do pozadí

Prosíme publikum které se tu dnes baví

aby uvážilo jak nerozvážně a hloupě ba i

lid vždycky znovu na všecko naletí

protože o stavu věcí nemá ponětí

Namísto takových zbrklostí měl by lid

v tak těžké době raději nemluvit

a pracovat pro ty a důvěřovat těm
kdo budují to co bude užitečné všem

Dámy a pánové jak vy všichni tady

i my bychom sjednocení viděli rádi

a šlo by přece snadno uvést ve skutek

však dnes už skoro nastalo tak jaký zármutek

Duperret a sestry se snaží vzbudit spící Cordayovou.

*Postaví ji na nohy, podepírají ji a pokoušejí se uvést ji
do pohybu*

17 PRVNÍ ROZHOVOR CORDAYOVÉ S DUPERRETEM

*Dvě sestry vedou Cordayovou dopředu. Podepírají ji
z obou stran, Duperret jde za nimi a podepírá rukama
záda Cordayové*

VYVOLAVAČ

zapská několik taktů na Panovu slétnu

Aby ukázal míru vznešenosti a vkusu

rozhodl nyní pisatel tohoto kusu

ke krásné a smělé Charlottě Cordayové

*Ustaraně se otočí, úlevně kývne a ukáže hůlkou na
Cordayovou*

přidružit dvorného pana Duperreta

*Cordayovou dopravili dopředu. Duperret se postaví
vedle ní. Sestry stojí za ní. Cordayová a Duperret se
obřadně pozdravují*

Ve městě Caen kde mladá svá léta

v klášteře strávila než byla plnoletá

tento pán byl jí doporučen víc než vřele

aby útěchu od něho čerpala jak od přítele

Duperret používá scény, aby polaskal tělo Cordayové.

Vyvolavač k Duperretovi
Nezneužívej své role
tvá láska je platonická
Dá orchestru hůlkou znamení.
Cordayová stojí se zakloněnou hlavou, oči zavřené.
Orchestr intonuje cordayovské téma.
Vyvolavač se bděle zdržuje v její blízkosti

CORDAYOVÁ

se zavřenýma očma
Ach rozmilý Duperrete
Váhá, opět začne, ve stylu árie
ach rozmilý Duperrete co máme dělat
abychom zabránili tomu neštěstí
Otevře oči
Všude na ulicích se teď mluví o tom
že Marata prý jmenovali
Váhá. Duperret jí opatrně pohladí záda a boky
že Marata prý jmenovali tribunem a diktátorem
Ještě předstírá že násilná opatření
jsou jen přechodného rázu
my však víme
že rozklad a nezákonnost jsou jeho cílem
Znaveně poklesne

DUPERRET

Zatímco drží Cordayovou v objetí, v témže áriovém
stylu, ale ohnivě
Ach rozmilá Charlotto
vrať se zpátky mezi své zbožné přítelkyně
a žij svoje dny v ústraní a na modlitbách
neboť těm které tu potkáváš
jsi nedorostla
Jedna z hlídajících sester přistoupí k Duperretovi

a stáhne mu ruku, kterou mazlivě položil na ňadra
Cordayové. Cordayová stojí zadumána
Mluvíš o Maratovi
Ale kdo je to Marat
nějaký přivandrovalý Korsičan pardon Sardiňan
nebo dokonce žid
Kdo ho vůbec poslouchá
Leda pouliční sebranka
Tenhle ten Marat nám není nebezpečný
Oběma rukama opět drží Cordayovou a mazlivě jí
tiskne boky.
Čtyři zpěváci si krátí čas všelijakými šprýmy, hrají
v kostky a ukazují si kousky s kartami

CORDAYOVÁ

se náhle probere, energicky
Rozmilý Duperrete chccš mě jen zkoušet
ale já vím co mám udělat
Pokouší se vymknout z Duperretova objetí. Zasahují
obě sestry a stáhnou Duperretovy ruce
Ty odjeď do Caen
kde Barbaroux a Buzot tě potřebují
odjeď ještě dneska uprchni
nečekej na večer
to už pak bude pozdě

DUPERRET

vášnivě, v áriovém stylu jako předtím
Rozmilá Charlotto mé místo je zde
Vrhá se před ní na kolena a objímá jí nohy
jak bych mohl odejít z města když vím že v něm dlíš
Rozmilá Charlotto
mé místo je zde
Přestává se ovládat, jeho objetí je bouřlivější. Vyvola-
vač do něho strčí hůlkou a zaklepe jí pak o zem

VYVOLAVAČ

nápovídá

A proč bych měl prchat

DUPERRET

A proč bych měl prchat

teď když už to nemůže dlouho trvat

Vášnivě hladí Cordayovou

Angličané už leží před Dunkerque a Toulonem

Prusové

VYVOLAVAČ

opravuje

Španělé

DUPERRET

Španělé obsadili Roussillon

Paříž

VYVOLAVAČ

opravuje

Mohuč

DUPERRET

Mohuč obklíčili Prusové

Condé a Valenciennes dobyli Angličani

VYVOLAVAČ

opravuje

Rakušani

DUPERRET

Rakušani

ve Vendée je vzpoura

S velkým zápalem a vášnivým mazlením

Dlouho se už neudrží

ti povýšenci a fanatici

co nemají rozhled nemají kulturu

Ne Charlotta zůstanu zde

Přitiskne se k ní, položí jí hlavu do klína

a vyčkám dne

kdy opět budeme smět vyslovit

slovo svoboda

*Povstane, objímaje Cordayovou, a pokouší se ji políbit.
Cordayová se mu vymkne, obě sestry jí jdou na pomoc,
nešetrně Duperrera odstrčí a vedou Cordayovou k její
lavici.*

Hudbu končí

18 SADE KAŠLE NA VŠECHNY NÁRODY

SADE

volaje ze svého místa na Marata

Slyšíš Marate

jak všichni mají na mysli jen blaho Francie

Předstihují se ve vlastenectví

a ať mají smysl pro krásu či ne jsou ochotni

obětovat se za čest Francie

ať radikál či umírněný

všichni chtějí lžat krev

Vstává

my tomu říkáme spravedlnost když vynášíme

rozsudky a stínáme hlavy

ti druzí doufají v náš rozklad

a vidí před sebou den

kdy opět dosadí vznešené talentované pány

kterí umějí dvorně vyjednávat a evropským

knížatům

dovolí vydechnout

Jedni i druzí

ti vlažní i ti rozhněvaní

věří ve velikost Francie
Marate
vidíš nesmyslnost této lásky k vlasti
říkám ti
dávno jsem pustil z hlavy tenhle ten heroismus
kašlu na tento národ
tak jako kašlu na všechny ostatní národy
V pozadí několik hvizdů

COULMIER

do toho volá, se zdviženým ukazovákem
Pozor pozor

PACIENT

v pozadí
Ať žije Napoleon a francouzský národ
V pozadí ječivý chechtot

KOKOL

volá v pozadí
Ať žijí všichni císaři králové biskupi a papežové
V pozadí propuká neklid

POLPOCH

Ať žije oukrop a svěrací kazajka

ROSSIGNOL

Ať žije Marat

SADE

vpadá do tohoto neklidu
Kašlu na tahle hnutí mas
pobíhajících pořád kolem dokola
Promikavé hvizdy v pozadí. Jeden z pacientů začíná
divoce pobíhat kolem dokola, druhý a třetí se k němu
přidávají. Ošetřovatelé běží za nimi
Kašlu na všechny dobré úmysly
které končí jen a jen v slepých uličkách
kašlu na všechny oběti

které se přinášejí nějaké věci
Věřím jen v sebe sama

MARAT

prudce se obraceje na Sada
Já věřím jen v tu věc
kterou ty zrazuješ
Svrhli jsme sebranku jež nad námi tučně trůnila
hodně jsme jich zneškodnili
hodně jich uniklo
ale mnozí z těch kteří začali s námi
koketují opět se starým leskem
a ukazuje se
že v revoluci
šlo o zájmy handlířů a kramářů
Buržoazie
nová vítězná třída
a pod ní čtvrtý stav
jako vždy přichází zkrátka

ČTYŘI ZPĚVÁCI

provázení hudbou
Teď zbohatlé opice cpou se
mečným vínem zalévají house
Nám nad hlavu už sahá bláto
oni ládují do beden zlato
a v konventu poslanci sedí
ti nafoukaní chytráci bledí
nemají pranic na práci
než slávu ženské legraci
Pro své tučné žrádlo a pro své brzdění
nechali nás v zapomnění
Neupí jen kdo zámků jsou zbaveni
úpíme také my také my

ROUX

vyskočí v pozadí na lavici

Chopte se zbraně

bojujte o své právo

Nevezmete-li si teď co potřebujete

můžete čekat ještě celé století

a přihlížet

jaký podnik si tihleti tady zřizují

Pacienti z pódíí se blíží k Rouxovi

Pohrdají vámi

protože jste si nikdy nemohli dopřát

naučit se číst a psát

Pro hrubou revoluční práci jste jim byli dobří

ale ohrnují nad vámi nos

protože smrdíte potem

Dole máte sedět

daleko od nich

aby vás neměli na očích

tam ve své nevzdělanosti ve svém smradu

můžete být účastní

růstu nové epochy

A opět jste jim dobří pro nejhrubší práci

zatímco jejich básníci nahoře

mluví o mohutném proudění života

a zatímco jejich pletichy

jsou zdobeny vysoce rozvinutým uměním

a zjemnělým přepychem

Povstaňte

postavte se před ně ukažte jim

kolik vás je

Dvě sestry Rouxe zezadu popadnou a stáhnou ho s lavice

COULMIER

vyskočí

Takovéhle věci máme poslouchat

my občané nové epochy

my stoupenci rozmachu

COULMIEROVA ŽENA

To je podvratná činnost

to přece nemůžeme připustit

VYVOLAVÁČ

promikavě zahvízdne

Slyšeli jste kněze jménem Jacques Roux

v tu ránu je nového názoru

kazatelnu hbitě za ulici vyměnil

a co duchovní pastýř dá se do klení

Jako kazatel ovládá řečnický um

i má zcela v hrsti své publikum

Nebeské nivy promění bez kazu

obratem ruky k pozemskému obrazu

Tady má být ráj a v něm chodit mají

a jednat dle netušných řádů v tom ráji

jenžc on ještě neví jak jich dosáhnout

neboť mluvit je lehčí než prstem hnout

Tak v úloze věštce vystupuje poprvé

tváří v tvář proletářům dřeným do krve

a Marata obratem za světce prohlásí

neboť z toho přece penízky poplynou do kapsy

vždyť Marat se Ježíši na kříži podobá

Ukáže na Marata

a to je pro každého křesťana nejkrásnější ozdoba

Coulmier uspokojeně přikývne a posadí se.

Pacienti jsou zahánáni zpátky

SADE

Tak jak tu ležíš
rozškrabaný a oteklý
ve vaně která je tvým světem
věříš stále ještě že spravedlnost je možná
že všichni mohou mít rovnou měrou správu všech
věcí ve svých rukou

Jednoho dnes načerníte a vyvlastníte
a rozdělíte jeho majetek druhým
kteří jím keřasí aby jej rozmnožili
zrovna jak jejich předchůdci
a pak začne váznout velkoobchod
a odpadne obrovská část výroby
a miliony zas pozbudou chleba

Pořád ještě věříš že na všech místech všichni
konají stejnou práci
že nikdo se nechce rovnat druhému

Jak se o tom zpívá v písni
*Provázen loutnou a pantomimou, již čtyři zpěváci
předvádějí, že vše, co Sade jmenuje, slouží jen tomu,
kdo si to může koupit*

Jeden je proslulý jako pekař nejlepších buchet
druhý je umělec v ondulování
jeden je vinopalník zcela mimořádný

a tomuhle brusíči diamantů se nevyrovná žádný
Tamhleten ti šikovněji než jiní zmasíruje kosti
a tenhle kuchař ti předloží samé rafinovanosti

Jeden tu převzácné růže pěstuje znale
druhý ti kalhoty ušije dokonale

Jeden sekyrou se ohání odbornicky
a tahleta tě nejkrásnějším kusem těla oblaží vždycky
Pomlka

Myslíš si že bys je obštastnil

kdyby každý směl chodit jen tak napůl
a nosem pořád jen vrázel do rovnosti
Myslíš že by existoval pokrok
kdyby každý byl jen malým článkem
velkého řetězu
pořád ještě věříš že je možné
lidí sjednotit
když přece vidíš jak už ti nemnozí
kteří započali ve jménu svornosti
si vjíždějí do vlasů
a kvůli nicotnostem
se stávají smrtelnými nepřáteli

MARAT

se vztýčí

Nejde o nicotnosti
jde o princip
a patří k běhu revoluce
že polovičatí souběžci
musí být vyvrženi

Pro nás existuje jen zbourat až do základů
byť se to jeví sebestrašlivější
těm kteří sedí v syté spokojenosti
a halí se do ochranného pláště své morálky
Jen naslouchejte
naslouchejte jak za těmito zdmi
šeptají a intrikují

Hle
jak všude číhají
a čekají na svou příležitost

ČTYŘI ZPĚVÁCI

jednotlivě za hudebního doprovodu
Co se vlastně stalo
Jsem Francouz je to málo

Tak řekněte lidi
kdo nás tak šidí
Vždyť slyšel svět
že je konec všech béd
Kdo dnes zaručí nám
že nevedou nás jinam
Už pryč je pan král
kněz roli odehrál
v dře jsou vznešení
Nač ještě čekáme my

20 DRUHÁ AGITACE JACQUESE ROUXE

Roux skočí dopředu

ROUX

Žádáme
aby se k zmírnění bídy odemkly sýpky
Žádáme
aby všechny dílny a továrny přešly do našich rukou
Pacienti a čtyři zpěváci postoupí dopředu a obklopí Rouxe
Žádáme aby se z kostelů zřídily školy
takže se z nich konečně jednou bude šířit něco

užitečného

Coulmier šermuje rukama a protestuje

Žádáme
aby se všichni okamžitě snažili
udělat konec válce
té prokleté válce
která je záminkou k předražování
která probouzí dobyvatelskou chtivost
*Coulmier běží z tribuny dolů k Sadovi, domlouvá mu,
Sade však nereaguje*

Žádáme
aby ti kdo válku rozdmychali
bezprostředně za ni nesli všechny výlohy
Jednou provždy
musí být vymazána
myšlenka na válečná tažení
a na přeslavné armády
Na obou stranách není nikdo přeslavný
na obou stranách stojí proti sobě jen poštvaní
poseroutkové

a všichni chtějí totéž

Neležet pod zemí nýbrž
po zemi chodit
bez dřevěné nohy

COULMIER

do toho upadá
To je defétismus

COULMIEROVA ŽENA

My potřebujeme naši armádu

COULMIER

prudce se obraceje na Sada
Tato scéna byla škrtnuta

SADE

volá, aniž se stará o Coulmierův protest

Bravo Jacquesi Rouxi
Tvůj mnišský hábit je mi po chuti
Neboť to je teď to nejlepší
být stále připraven
zalézt do pytle
v příhodné chvíli se objevit
a pak rychle zas pryč když to musí být
Tvoje kutna Jacquesi Rouxi
je výborné mimikry

Dvě sestry Rouxe přemohou a odvedou. Duperrret využívá neklidu a zahrnuje Cordayovou něžnostmi. Cordayová leží pasivně. Pacienti neklidně předstoupí

ROUX

zatímco bo připoutávají k lavici

Marate

nadešel tvůj čas

Marate ukaž se

čekají na tebe

neboť revoluce

má trvat jen okamžik

jako blesk jenž uhodí

a v oslňujícím jasu

vše stráví

Roux vyskočí s lavicí připoutanou k zádům. Je sražen k zemi. Pacienti jsou zatlačeni do pozadí

21 SADE POD KARABÁČEM

SADE

zvolna předstoupí, mluví, aniž se stará o neklid

Ponesou tě hodinu ponesou tě den

pak tě nechají padnout

Marate

Dneska tě potřebují neboť máš za ně trpět

a urnu s tvým popelem postaví do Pantheonu

Zítřka přijdou a roztráští tu urnu na střepy

a budou se ptát

Marat kdo to byl Marat

Marate

teď ti povím

co si o téhle revoluci myslím já

jenž jsem k jejímu vyvolání sám přispěl

V pozadí nastalo ticho

Tehdá když jsem seděl v Bastille

byly moje téze už napsány

Vydřel jsem je ze sebe

pod úderý svého biče

z nenávisti vůči sobě

a vůči omezenosti svého myšlení

Za mřízemi se mi zjevovali

monstrózní zástupci zanikající třídy

která reprezentovala svou moc

už jen divadlem tělesných výstředností

Až do nejmenších detailů jsem rekonstruoval

mechanismus jejich násilnosti

a při tom jsem dal výraz

veškeré své zlovůli a brutalitě

Nebyl to ani tak útok na tyto tonoucí

kterí s sebou strhovali vše nač ještě mohli dosáhnout

jako spíš útok na sebe sama

Ve společnosti zločinců

vykutil jsem zločinnost sám ze sebe

abych ji prozkoumal a tím prozkoumal i dobu

v které jsem žil

Zhanobení a trýznění

která jsem svěřoval svým vymyšleným gigantům

prováděl jsem nyní sám

a tak jsem se i sám nechal přivázat a spráskat

a už bych si rád vypůjčil

tamhleto krásku

Ukáže na Cordayovou, kterou vedou dopředu

která tu stojí tak nedočkavě

a vložil jí do ruky důtku

aby mě bičovala

zatímco k tobě budu promlouvat o revoluci

Sestry postaví Cordayovou do hracího prostoru. Sade jí podá dŕtky. Strhne si košili a nastaví jí záda. Stojí obrácen kupředu. Cordayová za ním. Pacienti v pozadí jdou zvolna dopředu. Dámy na Coulmierově tribuně plny očekávání povstávají

Zprvu jsem v revoluci viděl možnost
k nesmírnému vybuchení pomsty
k orgiím o nichž se dříve nikomu ani nesnilo
Cordayová se zvolna rozpřáhne k úderu a šlehne. Sade se překřčí

pak jsem však viděl
když jsem sám seděl u soudu
Šlehnutí.

Sade funí
ne jako jindy v roli obžalovaného
nýbrž jako soudce
že se nemohu odhodlat k tomu
abych vězně vydal katovi

Šlehnutí
Všemožně jsem se snažil je osvobodit nebo jim
umožnit útěk

Viděl jsem že nejsem schopen vraždy
Šlehnutí.

Sade astmaticky sténá
ačkoli to přece byl poslední čin
jímž jsem mohl přinést důkaz o svém bytí
a nyní

Šlehnutí.
Sade zavíjí
před touto možností
mě rdousila nevolnost
Cordayová přestane a sama těžce oddychuje

V září
při čistkách v Karmelitánském klášteře
musil jsem se na dvoře rychle skrčit
a vyzvracet
klesne na kolena
když jsem viděl že moje předpovědi se splnily
Cordayová stojí rozkročena nad ním
a když příběhly ženské
v krvavých rukou
uřezaná pohlavní ústrojí mužů
Šlehnutí.
Sade padne dopředu
A pak v následujících měsících
Astmaticky chroptí
když káry se svým nákladem pravidelně přijížděly
k popravišti
a sekera padala a byla vytažena a znovu padala
Šlehnutí
to už byla odplata bez jakéhokoli smyslu
mechanická odplata
*Šlehnutí. Sade se schoulí. Cordayová stojí mohutně
vzpřímena*
prováděná s tupou nelidskostí
s podivnou technokracií
Šlehnutí
a teď Marate
Šlehnutí.
Sade těžce oddychuje
teď vidím
kam vede
tahleta revoluce
*Cordayová stojí bez dechu s dŕtkami nad Sadem. Obě
sestry předstoupí a stáhnou ji zpět. Nechá se odvést, ka-*

rabáč táhne za sebou. Sade, ležící na kolenou, mluví dál
k umožení jednotlivce
k pozvolnému rozplynutí v jednotvárnosti
k odumření soudnosti
k popření sebe sama
k smrtelné slabosti
pod státem
jehož forma
je nekonečně vzdálena každému jedinci
a na niž nelze už sáhnout
Odvracím se proto
nepatřím už nikomu
Jsem-li odsouzen k zániku
tak mu chci urvat
co vlastní silou urvat mohu
Vystupuji
ze své sekce
Už pouze přihlížím
aniž zasahuji
pozoruji
pozorované si pamatují
a obklopuje mě
ticho
Těžce oddychuje, zarazí se
A zmizím-li
chtěl bych všechny stopy
za sebou zahladit
*Vezme košili a zvolna se vrací ke svému křeslu, oblé-
káje se při tom*

22 MARATE ŠTVÁN JSI OBRAZ JSI BĚD

MARAT

předkloněn, skleslý
Simono Simono
Zívá jako oslepený
proč se tak stmívá
Vyměň mi šátek na čele
dej mi novou roušku na ramena
Nevím
mrznu nebo hynu vedrem
*Simona už je přichystána a sklání se nad ním, klade
mu ruku na čelo, vyměňuje mu obklady, otvárá ho*
Simono
zavolej Base abych mu nadiktoval provolání
provolání k francouzskému národu
Simona zděšeně vrtí hlavou a plácne se přes ústa
Kde jsou moje papíry Simono
vždyť jsem je zrovna viděl
proč je taková tma

SIMONA

přisune k němu papíry, které leží na desce
Tady jsou přece Jeane Paule

MARAT

Kde je inkoust
v kde je moje pero

SIMONA

ukazuje na psací potřeby
Tady leží pero
Jeane Paule
a tady stojí kalamář
jako vždycky

Byl to jen mrak co táhl kolem
nebo kouř
Mrtvoly se teď spalují
Orchestr intonuje.
Předstoupí čtyři zpěváci

ČTYŘI ZPĚVÁCI

zpívají

Marate štván jsi obraz jsi béd
před těmi vždy znova musšs se stáhnout zpět
co ničí tvé tiskařské stroje
násilím tisknout ti brání spisy tvoje
Marate ty jsi naše víra
píšeš dál s očima zanícenýma
při čadivé lampě stále v skrytu
až jejich psi zase tě vyčmuhají tu
Obkličuj tvůj dům tvé dveře vyrážej
znovu tě do hlubin země vypudit chtějí
Marate víra v tebe nás pojí
co však s tvou moudrostí jestlipak za něco stojí
Teď když se zpocen tu v lázni chvěš
když o dech tak zápasíš
Hudební finále

23 DRUHÝ ROZHOVOR CORDAYOVÉ S DUPERRETEM

Sestry a Duperrret se lopotí s Cordayovou. Společnými silami ji pozvedají. Sestry jí upravují šaty a nasadí jí klobouk.

*Pacienti a zpěváci ustoupí.
Předstoupí Vyvolavač a zaklepe holí třikrát o zem*

VYVOLAVÁČ

zapíská několik taktů na Panovu flétnu
Poté co vzbudili jsme tolik tíhy a zla
přenesme se nyní zas jednou do světla
neboť i když někdo blouzní či dostává rány
tak dál trvá láska a krása milování
není jen chmura a svízel a zlost
i šlechetností je v životě dost a dost
Upřemež zraky tam na tamhleto krásu
Sestry vedou Cordayovou do hracšho prostoru. Duperrret ji jednou rukou obejmě. Vyvolavač na ně ukazuje
ona s tím svým přívalem pěstěných vlasů
Ukáže na ně
se svou interesantně pobledlou tváří
Ukáže na ni
s očima v kterých slzy září
s těmi smyslnými rty jež se klenou přeskvostny
Ukáže na ně
a pak on jenž věru nešetří něžnostmi
Ukáže na Duperrreta. Duperrret zvedne Cordayové nohu a políbí jí střevo, pokrývá pak její nohu polibky. Cordayová ho odstrčí
a jenž se tu pohybuje s přirozenou grácií
Duperrret, odstrčen, ztrácí rovnováhu a padá bez gracie na zadek, ihned se však opět zvedá a zaujímá před Cordayovou komickou pózu vyznání lásky.
Cordayová odvrací opovržlivě tvář
zatínco v srdci se mu vášeň rozvíjí
Ukáže na Duperrretovu hruď
Potěšme se jejich pohledem plným rozkoše
dřív než jim hlava padne do koše
Orchestr intonuje cordayovské téma.
Cordayová hledá repliku

VYVOLAVAČ

napovídá

Jedenkrát stane se skutkem

CORDAYOVÁ

v áriovém stylu

Jedenkrát stane se skutkem

že člověk bude žít v souladu se sebou samým
a sobě rovnými

Duperret pokrývá její paži polibky

DUPERRET

hledí jí po vlasech, zpívá v áriovém stylu

Jedenkrát v společenském zřízení

v němž každý jedinec

ač se všemi se sjednotí

Strká ruku pod šaty Cordayové.

Cordayová se brání

bude svým vlastním pánem

a svobodu si uchová

Pokusí se políbit Cordayovou na ústa, Cordayová uhne

CORDAYOVÁ

A v němž každý stejnou měrou bude vládnout všem
jak bude vládnout i sobě sám

DUPERRET

drží Cordayovou a zahrnuje ji něžnostmi

Jedenkrát

v společenské smlouvě

ve které odvěké nerovnosti mezi lidmi

Cordayová se hluboko zakloní a vytrhne se. Duperret

za ní skočí a zpívá dál

budou podřízeny vyššímu a spravedlivějšímu řádu

Bez dechu

takže všichni

Jedna ze sester Cordayovou zadržít a vede ji zpět.

Aranžují ji do heroické pózy

byť jsou i různá jejich těla a duch

přec budou si rovni

dle dohod a práv

*Ulehčeně si oddychne. I Duperret zaujme vhodnou
pózu, takže oba tvoří příjemný závěrečný obraz*

24 TYHLE LŽI KTERÉ JSOU V OBĚHU

MARAT

se vztyčí.

Sestry vedou Cordayovou zpátky. Duperret jde za ní

Tyhle lži které jsou v oběhu o ideálním státě

Jako by bohatí byli kdy ochotni

dobrovolně vydat svůj majetek

Jsou-li už tlakem poměrů nuceni

tu a tam ustoupit

dělají to jen proto že vědí

že při tom mohou zas něco získat

Říká se teď

že dělníci mohou brzy očekávat vyšší mzdy

Proč

Protože se počítá se zvýšenou výrobou

a následkem toho s větším obrátem

jenž obtěžká kapsy podnikatelů

Nevěřte

že s nimi něco svedete bez násilí

Tu a tam jdou pacienti zvolna do středu, zůstávají tam

stát a naslouchají. Cordayová leží natažena na pódiu,

Duperret se nad ní sklání

Nedejte se mýlit

tím že naše revoluce je potlačena

a řeční
že poměry se nyní zlepšily
I když už bídu nevidíte
protože je zalíčena
i když vyděláváte peníze
a můžete si dopřát něco z toho
co vám přimyslí pověsí na nos
a i když se vám zdá
že blahobyť stojí přede dveřmi
tak je to jen výmysl těch
kdo pořád ještě mají mnohem víc nežli vy
Pacienti a čtyři zpěváci jdou zvolna dopředu
Nevěřte jim
když vám přátelsky poklepávají na ramena
a říkají že rozdíl už nestojí za řeč,
a že už není důvod
ke sporům
Coulmier se zneklidněně rozhlíží
neboť pak jsou docela na výši
Obrací se k publiku
v těch svých nových hradech z mramoru a oceli
z nichž vykořisťují svět
pod heslem
že šíří kulturu
Coulmier opustí tribunu a spěchá k Sadovi. Domlouvá
mu. Sade nereaguje
Dávejte pozor
neboť jakmile se jim zlíbí
pošlou vás
abyste hájili jejich houfce
ve válkách
Sade se zvedne a chlácholí Coulmiera
jejichž zbraně v rychlém vývoji

koupené vědy
jsou stále průbojnější
a masově vás roztrhají

VYVOLAVAČ

Spěcháme nyní s důrazným podotknutím
že se tady toliko bavíme tím
že předkládáme vám takovéto věci k posouzení
mezi nimiž a naší dobou spojitosti není
Namítnete že máme raděj držet pusy
my vám však chceme jen ukázat v tomto kusu
co by se třeba v budoucnu stalo
kdyby nám štěstí onoho muže nedopřálo
jenž s takovými proroctvími skoncoval rázné
a odstranil roztržky a veškeré strážně
Rádi se zřekneme a není to div
takovýchto svrchu zmíněných perspektiv
však proto už je tam Cordayová jak přízrak snový
aby řečnění zarazila tomuhle Maratovi
Ukáže na Cordayovou, kterou sestry mezitím upravily
a přivedly dopředu. Coulmier se uklidněně vrací na
své místo

25 DRUHÁ NÁVŠTĚVA CORDAYOVĚ

Cordayová má ruku zdvíženou, jako by chtěla zaklepat
na dveře. Za ní stojí sestry, připraveny, aby ji pode-
přely. Vyvolavač dá hůlkou Cordayové znamení, Cor-
dayová pohybuje rukou, jako by klepala, a Vyvolavač
udeří holí třikrát o zem

CORDAYOVÁ

tiše
Přišla jsem

abych odevzdala tento dopis
Zpod sátku na prsou vytáhne dopis
v němž ještě jednou prosím
aby mě Marat přijal
Váhavě

Jsem nešťastná
a mám právo na jeho pomoc
*Cordayová napřáhne k Simoně ruku s dopisem. Simo-
na je zmatená, udělá krok ke Cordayové, vrátí se pak
k vaně a vyměňuje zas Maratovi šátek na hlavě*

CORDAYOVÁ

znovu hlasitě
Mám právo na jeho pomoc
*Napřáhne ruku. Simona sebou nervózně škubne, pak
běží ke Cordayové a vytrhne jí dopis z ruky*

MARAT

Kdo to byl u dveří Simono
*Simona opět zmateně pobíhá mezi Cordayovou a Ma-
ratem, několik kroků tam, několik kroků zpátky*

VYVOLAVÁČ

napovídá
Nějaké děvče z Caen s dopisem
nějaká prosebnice
*Cordayová teď sklesle stojí v hracím prostoru. Du-
perret se zvedá a ovine zezadu kolem ní rámě.
Obě sestry přispěchají dovedou Cordayovou zpátky
k její lavici*

SIMONA

zmateně a rozezleně
Nikoho nevpustím
přivedou nás jen do neštěstí
Všichni ti lidé se svými křečemi a stížnostmi
jako bys neměl nic jiného na práci

než být advokátem a lékařem a zpovědníkem
v jejich nezdařených obchodech
v jejich rodinných intrikách a manželských
konfliktech
*Simona dopis roztrhá a kousky papíru strčí do zástěry.
Položí Maratovi novou roušku na ramena*

SADE

jde dopředu a stane blízko vany
Tak je to Marate
to je pro ně revoluce
Bolí je zub
a měli by si jej nechat vytrhnout
Polívka se jim připálila
rozčileně žádají lepší
Jedné je manžel příliš krátký
chce mít delšího
Jednoho tlačí bota
u souseda vidí pohodlnější
Jednomu básníkovi nenapadají žádné verše
zoufale hledá nové myšlenky
Jeden rybář celé hodiny noří udici do vody
proč žádná ryba nebere
Tak se dostávají k revoluci
a myslí si že revoluce jim dá všechno
Rybu
botu
báseň
nového manžela
novou ženu
a dobývají všech pevností
a pak tu stojí
a všechno je jak dřív
polívka připálená

verše zfušované
partner v posteli
smradlavý a zchátralý
a celé naše hrdinství
které nás hnalo dohlů do stok
si můžeme strčit za klobouk
pokud ještě nějaký máme
Hudba přechází v tragický názvuk

ČTYŘI ZPĚVÁCI

zaujmu postoj
Marate slyš není snad všecko v řasu
čemu jsi věnoval tolik času
Cožpak z tvých lékařských znalostí zhola nic nezbyvá
teď když horečkou ti všechno už splývá
Přece snad tvoje fyzika nebyl žádný špás
snad jsi teď tu vědu nepropás
Marate ubohý tam v těch svých zdech
málem už v nepřátelských osidlech
Marate máš ještě jasnou mysl
či už jsi ve své vaně zkysl
jestlipak vidíš v té své tísní
všech těch souvislostí řád přísný
Marat si znaveně lehne vpředu na desku
Marate cestu znáš-li
abychom v tmách ještě svůj cíl našli
Ještě máš k poznání světa klíče
nyní kdy horečkou jsi zničen
Hudba přechází v dramatický rachot.
Marat se zmítá v horečce. Simona mu klade ruku na
čelo, ovívá ho, vyměňuje mu na hlavě šátek

26 MARATOVY VIDINY

Celý jevištní prostor se otřásá a duní. Vystoupí skupina pantomimů s károu. Táhnou ji muž a žena, kteří hrají Maratovy rodiče. Postavy na káře představují zástupce vědy, armády, duchovní moci a zbohatlíků. Figury jsou ověšeny řády a mají primitivní insignie. Jejich kostýmy jsou nadměru groteskní

MARAT

se vysoka vzpřími
Přicházejí
dávejte pozor
Podívejte se na ně
na tu galerii figurin
na ten kabinet velekněží nositelů řádů a penězokazů
Dávejte pozor
zrovna se pustili do budování nové říše
Francie
budou volat
a
velikost Francie
a před touto velikostí
budete malí a budete se plazit
Dávejte pozor
jsou tady
Ano
slyším vás
vidím vás
Veliké bouření pokračuje

VYVOLAVÁČ

zaklepe holí o zem
Poslechněte si nyní velevážení
co tihleti lidé nám ve velikém nadšení

Ukáže na postavy

o tomhle tom muži povědí nyní

Ukáže na Marata

dřív než ho zakopáme do černé hlíny

Tak napřed kantor z města jako sen

Ukáže na pantomima, který představuje učitele

v němž spatřil světlo světa tenhle ten

Ukáže na Marata

UČITEL

zpívá fistulkou

Již jako dítě štvál tento Marat

s velkým křikem proti sobě

skupiny svých kamarádů

Bili se dřevěnými šavlemi

a už tehdy tekla krev

V pozadí se ozývají výkřiky

a byli i zajatci

a byli poutáni a mučeni

a nikdo nevěděl

oč se jedná

VYVOLAVÁČ

ukazuje na postavu, která představuje matku

I slyšte nyní slova matčina

ta věci z jejich nitra zná

z matčina klína vyšel ven

matka zná důvěrně pach jeho plen

MATKA

Zpívá nářekavým hlasem

Odpíral potravu

ležel celé dny bez jediného slůvka

metly jsme na něm rozmlátili

Pronikavě se zasměje. Z pozadí se ozvou úderý metel

a smích

do sklepa jsme ho zavírali

Nic nepomohlo

nemohli jsme se mu dostat na kobyliku

Ó

Opět propukne v smích

OTEC

skočí dopředu, s přeskakujícím hlasem

Kouzl zpátky když já ho kouzl

kopal kolem sebe když jsem ho chtěl pověsit

a když jsem na něho plívl ležel jako kus dřeva

a studený jako led

Propukne v ječivý smích

MARAT

Ano vidím vás

nenáviděný otče nenáviděná matko

Obě postavy si dřepnou, pořád ještě roztráseny smíchem. Kolébají se dopředu a nazad, jako by seděly v člunu

co je to za člun v němž se kolébáte

Vidím vás

slyším vás

Co se tak strašlivě smějete

Obě postavy sedí houčaje se za sebou, jejich smích ustává

SIMONA

přístupujíc k vaně

Jeane Paule lomcuje tebou horečka

nech toho psaní Jeane Paule

přivede tě to do zkázy

Lež klidně

musíš se šetřit

MARAT

Žádná horečka

vidím teď jasně
co to byli zač
od samého začátku

UČITEL

skočí dopředu
Ten otevřhuba
volal ve věku p p pěti let
Co umí učitel u u umím já taky
a umím ještě něco navíc
a v patnácti dobudu všech u u universit
a všechny p p profesory pomlátím
a ve dvaceti budou mi všechny duchovní kapa
kapa kapacity

ležet u nohou
To volal
jako že jako že jako že tady stojím
Zamává rákoskou

MARAT

Simono kde jsou moje staré rukopisy
Dobrodružství Potockého
a polské dopisy
a můj spis o poutech otroctví

SIMONA

odmítavě
Nech přece těch krámů
přivedou tě jen do záhuby

MARAT

se vztyčí
Chci je vidět vyhledej je přines mi je

UČITEL

Darmošlapovy škrabanice
nakradené myšlenky
floskule a tirády

ZÁSTUPCE ARMÁDY

Jedna kniha vydána pod jménem jednoho hraběte
druhá pod jménem jednoho prince
Prohlédněte si ho
toho šarlatána který šilhal
po titulech a dvorských počtách
a který jen proto že se nedočkal uznání
obrátil se proti těm k nimž se lísal

ZÁSTUPCE VĚDY

Co dělal tenhleten temný Marat v Anglii
nebyl dandym v nejvybranější společnosti
a nemusil uprchnout
když ho přistihli při zpronevěrách a krádežích
Nevpašoval se opět do proslulých kruhů
nepodařilo se mu stát se osobním lékařem
hraběte d'Artois
či snad jen koňským lékařem
Neviděli jsme že je u aristokratů pečený vařený
Šestatřicet liber bral za jednu konzultaci
a k tomu byl ještě obdařován obzvláštní přízní
jistých vysoce urozených dam
Coulmierova žena a dcera souhlasně tleskají

ZBOHATLÍK

A když přišli na to
že je to mastičkář
který své medicíny vyrábí z vody a křídly
a když ho vystrčili na ulici
kde byl doma
tu začal řvát
V pozadí vykřiky
Vlastnictví je krádež
a
Pryč s tyrany

Výkřik je v pozadí převzat
VYVOLAVAČ

Předstoupí postava náznakově maskovaná jako Voltaire

Je pro nás čest a přímo nádhera
představití vám nyní pana Voltaira

Ukáže holí

VOLTAIRE

odhrkává

Od jistého Marata

obdrželi jsme sešitek s titulem

O člověku

Řečený Marat vysvětluje nám v tomto převratném
cseji

že duše má sídlo v kůře mozkové
a odtud že působí na hypodraulickou mašinerii těla
a že také z mechanismismu těla přijímá
zprávy kteréžto jednotlivě v centrifugách
působících v různých intervalech proměňuje ve vědomí

Jinými slovy

domnívá se ten pán

že kuří oko

plní mozkové plenky duševní bolesti

a že sklíčená duše

působí zakrnění jater nebo ledvin

Takovéto kratochvíle

vydávající se za vědu

nám nestojí ani za výsměch

Cucurucu a Rossignol se ironicky smějí ha ha ha.

Předstoupí postava s palmovou snítkou

VYVOLAVAČ

Táhleto je pan Lavoisier

když ještě patřil k chloubě Francie

Ukáže holí

LAVOISIER

odhrkává

Od jistého Marata

přijala Akademie

Výklady o ohni elektrifikitě a světle

Řečený Marat osobuje si

vylepšovati naše učení

Oheň praví není prý nižádná pralátka

nýbrž tekuté fluidum kteréžto povstává z rozžhavení
a kteréžto se zaněcuje vzduchem

Světlo praví poté není vlastně nižádné světlo

nýbrž cesta světla již světlo vykoná

kteréžto totiž sestává toliko z vibracionujících

papršleků

Je to vůbec veliký objevitel

praví že i teplo vlastně není nižádné teplo

nýbrž sestává toliko z vibracionujících papršleků

jež teplo teprve vytvoří

karambolují-li s nějakým tělesem

a v témže uvedou v pohyb

nejdrobnější molekoule

Jinými slovy

chce tento mistr

prohlásiti vesmír

v němž je vše pevné a stálé

za neplatný

a namísto toho chce zavéstí

trvalou aktivitu elektrifikických magnetičností

kteréžto se navzájem trou

Není divu

že tady sedí ve vaně

a nedokáže zbaviti se svědění

Kokol a Polpoch se ironicky smějí ha ha ha. Otec a matka vpadají do smíchu. Figury zaujímají postoj soudců, kteří vynášejí rozsudek

VOLTAIRE

za hudebního doprovodu

A když to se svým bádáním nikam nedotáhí

KNĚZ

Přišla tomuto diletantovi revoluce zrovna vhod

UČITEL

A přešel do tábora utlačovaných

ZBOHATLÍK

A nazýval se přítelem lidu

KNĚZ

Na lid však nemyslel

LAVOISIER

Nýbrž jen na svou vlastní utlačenost

Kolebajíce se kupředu a nazad a opět propukajíce ve smích sunou otec a matka káru s postavami zpátky.

Roux spěchá dopředu jako obhájce

ROUX

Běda tomu kdo je z jiného těsta

kdo se odvažuje ve všech směrech

útočit proti hranicím

aby je rozšířil a prorazil

všude zadržován a napadán

zajišťovateli starých pozic

s klapkami na očích

Chtěl jsi jas

proto jsi bádál o ohni a světle

V pozadí vzniká neklid

Chtěl jsi přijít na to jak ovládat síly

proto jsi studoval elektřinu

a chtěl jsi objasnit funkci člověka

proto sis kladl otázku co to vlastně je
ta duše

Pacienti ve skupině předstoupí

ten chuchvalec prázdných ideálů a zmatené etiky
a vložils duši do mozku

aby se naučila myslet

neboť duše je pro tebe něco praktického

něco čím můžeme regulovat a ovládat svoje bytí

A k revoluci jsi přišel proto

že se ti jevilo

že především

nutno dosáhnout zásadních změn poměrů

a že bez těchto změn

nic co podnikáme nemůže být plodné

Coulmier vyskočí. Sestry a ošetřovatelé běží k Rouxo-

vi a násilím ho odvádějí do pozadí. Sade stojí vysoko

vzpřímen před svým křeslem a usmívá se. Cordayová

leží na lůžku a spí. Duperrret před ní sedí na zemi

CHÓR

za doprovodu hudby, zatímco sestry zpívají litanii

Marate snad není s tou naší revolucí už ámen

Marate na zítřek čekat nehodláme

Marate pořád žijeme hůř nežli pes

a změny které jsi nám slíbil chceme dnes ještě dnes

Hudba končí

VYVOLAVAČ

točí řehťáčkou

Do času jenž rychle kupředu se valí

a kde konec už není v příšlíně dáli

vsuneme teď jinou časovou clonu

docela tak jak by tu tolik toho shonu

bylo jen naoko nic než hra

jako by konec v nějž všechno vyvěrá

mohl být zrušen anebo pozměněn
podle toho kam směřuje vaše přání váš sen
Z přítomnosti potěšme se teď co možná mnoho
a rozvažme si o přestávce situaci tam toho
Ukáže na Marata
kterého po doušku kávy či limonády
zas uvidíte ve vaně sedět tady

Opona

Druhé dějství

Zvonění ústavního zvonce za jevištěm.

27 NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ

Stejná scéna, s těmito skupinami:

Vpravo, kolem Sadova křesla a před Coulmierovou tribunou, sedí pacienti, kteří v Národním shromáždění představují girondisty. Duperret sedí mezi dvěma pacientkami, které se nastrojily jako nevěstky.

Vlevo kolem Maratovy vany jsou pacienti, kteří představují jakobíny, jakož i posluchači — zástupci lidu. Zde jsou i čtyři zpěváci.

CHÓR

v sekcích:

Dlouhotrvající volání fůj

Dlouhý monotónní pískot

Tlumený dupot

Marat ve vaně stojí vysoko vztyčen a hledí do publika

VYVOLAVÁČ

Uslyšíte jak Marat málem už v rubáši

v duchu poslední projev pronáší

aby přítomným poslancům doporučil vřele

muže jenž jako tribun měl by jim stát v čele

Dá orchestru znamení holí. Tuš. Kolem sedící v živém

obrazu hvízdají, dupají a šoupají nohama

VOLÁNÍ

skandované

Pryč s Maratem
zakažte mu řečnit
Koukněme se on má právo mluvit
Ven s ním
Ať žije Robespierre
Ať žije Danton

MARAT

*mluví do publika. V celé své promluvě se neobrací
k těm, kdo jsou přítomni na scéně. Je zřejmé, že jeho
řeč je imaginární*

Spoluobčané
Poslanci Národního shromáždění
Naše země je v nebezpečí
Armády z celé Evropy vtrhly přes naše hranice
dirigovány keřasy
kteří nás chtějí zadávit
a hádají se už o kořist
A co děláme my
Šoupání nohama vlevo
Náš ministr války
o jehož počestnosti a znamenitých vlastnostech
jste nikdy nepochybovali
prodal obilí určené k zásobování našich vojsk
se ziskem pro vlastní kapsu do zahraničí
kde teď z něho mají prospěch oddíly
stojící proti nám

Dlouhé zahvizdání

(Zvolání

Lež vyhoďte ho)
Náš vojevůdce Dumouriez

(Coudmierova žena zvolá

Bravo Ať žije)

před nímž jsem odedávna varoval
a kterého jste ještě nedávno oslavovali jako hrdinu
přeběhl k nepříteli

(Volání

Fuj Bravo Lež)

Šoupání nohama

Většina našich generálů
sympatizuje s emigranty
a čeká na den
kdy zas budou moci pokračovat
ve společném kšeftování

(Volání

Pod sekýru s nimi

Ven s Maratem

Štváči Lháři

Ať žije Marat)

Náš důvěrník ve finančních otázkách
vychvalovaný pan Cambon
nahrabává si výrobou falešných cenných papírů
do vlastní kapsy celé jmění
zatímco vystavováním assignátů
žene inflaci výš a výš

Hvizdání a dupot

(Rossignol zvolá

Ať žije svobodný obchod)

a slyším

že náš šikovný bankéř Perregaux
je jedna ruka s Angličany
a v pancéřových sklepech
řídí proti nám špionážní centrum

COULMIER

vyskočí a protestuje

Nestydaté osočování zasloužilého muže
rytíře Čestné legie
kterého Napoleon jmenoval ředitelem Francouzské banky
(*Zvolání*)

Dost už Marate

Zacpat mu hubu

Mluv dál

Ať žije Marat)

MARAT

do toho vpadá

Lid nemůže platit za chleba takové lichvářské ceny
naši vojáci chodí v cárech
kontrarevoluce rozdmýchala novou občanskou válku
a co my a co my

Z klerikálních statků

nic dosud nepřipadlo bezzemkům

a už před lety jsem přece navrhl

rozparcelovat je

a opatřit pro ně hospodářské nářadí a osev

Nevidíme také žádné obecní dílny

které se přece měly zřídit

v bývalých klášterech a panských domech

kdo má práci

dře se do úmoru

pro makléře burzovní agenty a spekulanty s akciemi

Syčení

Spoluobčané cožpak jsme bojovali za svobodu těch

kdo nás teď zase vykořisťují

(*Volání*)

Přestat Odvést

Slyšte slyšte)

Naše země je v nebezpečí

Mluvíme o Francii

ale Francie pro koho

Mluvíme o svobodě

ale svoboda pro koho

Poslanci Národního shromáždění

nikdy nevybřednete z té své minulosti

nikdy nepochopíte

v jakých proměnách jste se octli

(*Hvízdání a volání*)

Fůj)

Proč tady v tomto konventu

nejsou tisíce mřst

aby každý kdo chce

mohl slyšet co se tu děje

DUPERRET

Co chce s těmi svými řečmi

chce lidi zase poštvat

Jen se podívejte na to osazenstvo na tribunách

Pletačky vrátné a pradelny

zbavené chebodárců

A co jiného ještě má

Darmošlapy flákače parazity

kteří se potloukají po bulvárech

Rozhořčení mezi posluchači

a válejí v kavárnách

(*Zvolání*)

Kdyby to tak šlo)

Propuštěné vězně

uprchlé blázny

Hluk a hvízdání

s těmi by chtěl

řídít naši zem

MARAT

Lháři

vy nenávidíte lid

Rozhořčený křik

(Volání)

Ať žije Marat Mluví pravdu)

Pořád budete mluvit o lidu

jako o surovině a beztvárné hmotě

protože žijete od něho odtrženi

Dali jste se k revoluci strhnout

aniž jste znali její základní pojmy

Cožpak si nemyslí sám náš vážený Danton

že bychom se měli snažit

udělat z chudoby čest

místo abychom zakazovali bohatství

a cožpak Robespierre

jenž při slově násilí bledne

nesedá u vznešených tabulí

a nevede za svitu svíček

ušlechtilé rozhovory

Mlaskání

(Zvolání)

Pryč s Robespierrem

Ať žije Marat)

Pořád se ještě snažíte vyrovnat svým vzorům

těm napudrovaným ničemůrn

Neckerovi Lafayettevi a Talleyrandovi

COULMIER

do toho volá

Hubu drž

Žijeme dnes v roce osmnáct set osm

a císař vrátil těmto jménům

vláčným tehdá blátem

opět čest

kteřá jim přísluší

MARAT

do toho vpadá

A tak dál

jak se všichni jmenují

Potřebujeme konečně opravdového poslance lidu

neúplatného

důvěryhodného

Máme rozklad a chaos

to je dobré

to je prvé stadium

Teď musíme dosáhnout druhého stadia

Zvolte toho

kdo bude hájit vaše zájmy

(Zvolání)

Diktátor Marat

Marat ve vaně

Dolů s ním do kanálu

Diktátor potkanů)

Diktátor

to slovo musí zmizet

nenávidím vše

co připomíná Mistry a Patriarchy

Mluvím o vůdci

jenž v době krize

Jeho slova pohltní mohutná vřava

DUPERRET

Chce popouzet

k novým vraždám

MARAT

My nevraždíme

zabíjíme v sebeobraně

bojujeme
o svůj život
DUPERRET
Ó mít ještě tvořivé myšlenky
namísto agitace
Mít opět krásu a harmonii
namísto omámení a fanatismu
Čtyři zpěváci se na něho vrhnou a zacpou mu ústa

ROUX
v pozadí vyskočí
Slyšte co se tu děje
Spojte se
Svrhněte nepřátele
Zneškodněte je neboť jestliže vyhrají
nikoho z vás neušetří
a vše čeho jsme dosáhli
bude ztraceno
(Naděšené výkřiky, hvízdání a dupot, skandování)
Fůj
Ven s Maratem
Pryč Pryč Pryč)

VOLÁNÍ
Marat Marat Marat Marat Marat
Vavřínový věnec pro Marata
Triumfální průvod pro Marata
Ať žijí ulice
Ať žijí lucerny
Ať žijí pekární
Ať žije svoboda
Pryč se svěrací kazajkou
Pryč s dveřmi na závoru
Pryč s mížemi
Rozruch a křik. Ošetřovatelé a sestry zasahují

CHÓR

Marate všechnen náš lid jásá
jsi naše záštita jsi naše spása
KOKOL A POLPOCH
tancující
S boháči pryč pryč s jejich pámbíčkem
vše co zabavíme jim musí náležet všem

CUCURUCU A ROSSIGNOL

tancující
Aspoň jednou chtěli bychom taky
jíst šlehačku a srnčí hřbet a raky

CHÓR

Marat Marat Marat Marat Marat
SADE
předstoupí, zatímco Chór v pozadí skanduje stále tišeji
Jednoho si najdou
a všechno na něho svalí
a ustanoví ho krvelačnou stvůrou
jež může vejít do dějin
pod jménem Marat
Víření bubnů a hudba

28 MARATE TAM V TĚ VANĚ

*Marat sklesne opět do vany. Zchváceně se opře vpředu
o desku. Lavice pro diváky se odsunou zpět, sestry
a ošetřovatelé zatlačí pacienty dozadu.
Vpředu tančí čtyři zpěváci pomalou karmaňolu*
KOKOL A POLPOCH
zpívají a tancují
Marate tam v té své vaně
tvůj konec už nepřijde nečekaně

už se blíží strašlivou rychlostí
ač Cordayová si tam krásně spí
CUCURUCU A ROSSIGNOL

zpívají a tancují

Co kdyby tak vše zaspala ach
a na hradech zámcích dlela by v snách
Snad šlo by ještě Marate bůh suď
že nikdo neproklál by tvoji hruď

KOKOL A POLPOCH

Marate slyš našpicuj uši
když nám odejdeš tak ztratíme duši

CUCURUCU A ROSSIGNOL

Marate bdi dnes večer bdi
než noc své sítě rozhodí
Trojť dunivé zavřené bubnů.

*V pozadí zjednali klid. Pacienti musí stát vyřízeně,
s rukama založenýma nad hlavou. Sestry stojí před
nimi, spínají ruce a modlí se.*

*Je slyšet mumlání modliteb. Čtyři zpěváci pokračují
ještě chvíli v tanci a natáhnou se pak na zem*

MARAT

ustrašeným hlasem

Co je to za klepání Simono

Opět tyransky

Simono přilej studenou vodu

Simona sedí schoulena a nereaguje

Simono

kde vězí Bas

SADE

Vzdej se toho Marate

sám jsi řekl

že tou škrabanicí se ničeho nedosáhne

I já jsem se dávno vzdal svého hlavního díla

třicet metrů dlouhého papírového svitku
hustě popsaného droboučným písmem
tehdy v žaláři

Ten svitek zmizel při pádu Bastilly

Zmizel jak mizí všechno napsané

jak mizí všechno myšlené a zamýšlené

Marat leží obličejem na desce a zapává si uši

Marate

pohlédni na mne

Marate

jak jsi žil

v té své vaně

v tom svém umrtvení

*Na povel sester změní pacienti postoj a zvednou ruce
vzhůru*

MARAT

se napřímí

Na nic jsem neměl čas

jen na práci

Den a noc mi nestačily

Když jsem vyšetřoval nějaký nešvar

ihned se rozšířil

Kam jsem sáhl

všude jsem narazil na lichvu

Jeden pacient vypadne z řady. Ošetřovatel ho odnese

Když jsem psal

psal jsem vždy s myšlenkou na jednání

vždy jsem měl na paměti

že je to jen příprava

Když jsem psal

psal jsem vždy v horečce

a slyšel už dunění činů

Tenkrát
když jsem psal spis o poutech otroctví
vysedával jsem po tři měsíce jednadvacet hodin denně
nad horami tlustospisů
shledávaje materiál třídě materiál
jenž praskavě a pěnivě narůstal do šíře
pořád dál
až jsem se do těchto bažin propadl
Po dva týdny jsem pak tupě ležel
zatímco odeslaný rukopis byl zadržen
Ano to k tomu patřilo
vždycky byli nachystáni
mé výpovědi zachytit
očernit a zneškodnit
Kdykoli jsem napsal text letáku
musil jsem dolů do podzemí
Přišli s kanóny
tisíc mužů Národní gardy stálo kolem mého domu
i dnes ještě
čekám až zabuší na dveře
čekám
až mi nasadí
bajonet na prsa

SADE

Co s těmi výzvami
Je příliš pozdě Marate
Zapomeň na své provolání
jsou v něm jen lži
Co ještě chceš s touhle revolucí
kam nás má zavést
Vidíš tamty ztracené vzbouřence
Ukáže na čtyři zpěváky, kteří sedí a čekají
s těmi připíchnutými kokardami

Co jim chceš poručit
kam je chceš vést
co jim chceš rozkázat
Jednou jsi mluvil o vrchnosti
v jejichž rukou
se zákony stávají nástroji útlaku
Anebo chceš aby někdo rozhodoval o tobě
a o tvém napsaném slově
a nutil tě
k té či oné práci
a předřikával ti nové řády
znovu a znovu
až bys je uměl opakovat i ve snu
Pacienti v pozadí chodí v kruhu, sestry se k tomu modlí

MARAT

opře se opět vpředu o desku
Proč se všechno tak znejasňuje
Vše co jsem řekl
bylo přece promyšlené a pravdivé
každý argument seděl
proč teď pochybuji
proč zní všechno falešně

ČTYŘI ZPĚVÁCI

Jsi zavřený v svém domě jak v boudě psí
o celé století před námi jsi
zní sekyra shůry padajíc
a z tvých slov už nezbyvá nic
v krvi už se ztrácí
pravda k níž jsi došel svou prací
*Hudba končí. Čtyři zpěváci ustoupí do pozadí. Pa-
cienti jsou odváděni ke svým sedadlům. Sestry se sna-
ží probudit Cordayovou.*
Trojnásobné mohutné zabušení

29 PŘÍPRAVY K TŘETÍ NÁVŠTĚVĚ

VYVOLAVAČ

Cordayová
vzbuď se

Pomlka.

*V pozadí se šeptá jméno Cordayová. Šepot narůstá
a šíří se po celém jevišti. Sestry třesou Cordayovou.*

Duperret volá její jméno.

Simona stojí ztrnule vedle vany a hledí ke Cordayové

CHÓR

Cordayová Cordayová

Vzbuď se

Vzbuď se

Vzbuď se Cordayová

Cordayová vzbuď se

VYVOLAVAČ

dá orchestru hůlkou znamení.

Ozve se cordayovské téma

Charlotto Cordayová slyš můj hlas

k spaní už nezbyvá ti čas

Charlotto Cordayová vstaň už vstaň

a vezmi dýku ve svou dlaň

Pomlka.

*Sestry se snaží Cordayovou postavit. Cordayová má
hlavu svěřenou a podlamují se jí nohy. Sestry ji podpí-
rají a zvolna ji vedou dopředu. Nohy šourá za sebou.*

Duperret jde za ní a podpírá ji v bocích

Charlotto Cordayová však víš však víš

brzy si navěky navěky poležíš

*Postaví Cordayovou do pózy. Dvě sestry ji z obou stran
drží. Duperret stojí za ní a podpírá jí záda.*

Hudba končí

CORDAYOVÁ

má ještě zavřené oči, mluví tiše, ustrašeně

Ted' vím jaký je ten okamžik

kdy hlava se oddělí od trupu

ten okamžik

ruce svázaný na zádech

nohy spoutány

hrdlo obnaženo

vlasý ustříženy

ten okamžik na prknech

skřípění vytahované sekyry

z jejíhož šikmého ostří

ještě kape krev

ten okamžik

hlava v kovovém chomoutu

s pohledem do zbroceného koše

a pak ten pád

jenž nás rozdělí

Pomlka

Říká se

že hlava

zdvižená katovou rukou

ještě žije

že oči ještě vidí

že jazyk se ještě hýbá

a že dole se škubou ještě ruce a nohy

DUPERRET

*předstoupí před ni, stále však drží ruku na jejím
boku. Doprovází ho loutna*

O čem to Charlotto mluvíš

co jsou to za sny

vzbuď se Charlotto a pohleď na ten krásný

strom a na růžový podvečerní svit
a snaž se na tamto nemyslit
ach vnímej to teplo ten vlahý letní vzduch
v němž dmou se tvá prsa plná tuh

Pomlka.

*Zvedá ruku a pohladí ji ňadra. Nahmatá pod šátkem
dýku*

Co to máš pod ňadry

Ó dýku

zahod' ji

Hudba končí

CORDAYOVÁ

mu odstrčí ruku

Musíme nyní nosit zbraň
abychom se mohli bránit

DUPERRET

prosebně

Nikdo tě nenapadá Charlotto

Charlotto zahod' tu dýku

Odjeď odtud

zpět do Caen

CORDAYOVÁ

se vzpřímí a odstrčí ruce sester

V mém pokoji v Caen

na stole pod otevřeným oknem

rozevřena leží kniha Judit

Na cestu vydala se Judit aby se nikdy nevrátila

Obdařena nevidanou krásou

stanula před ležením

tyranovým

a jediným úderem

ho zabila

DUPERRET

Charlotto

co zamýšlíš

CORDAYOVÁ

opět sklesle

Hle toto město

v němž vězení jsou přecpána

našimi přáteli

Byla jsem u nich

zrovna teď ve snu

Stojí tam namačkání

a škvírami slyší

jak strážce se baví o popravách

Mluví se teď o strkání do pecc

a odvádění jsou podle seznamů

které úměrně s tím jak se krátí

rukopisem lapačů se i prodlužují

Stála jsem u nich

a čekali jsme

až vyvolají naše jména

DUPERRET

Charlotto

odjeďme spolu

ještě dnes večer

CORDAYOVÁ

jako by ho neslyšela

Co je to za město

co je to za ulice

kdo si to vymyslíl

a už z toho vytlouká zisk

Handlíře jsem viděla

všude na nárožích

prodávají malé gilotiny

s droboučkými ostrými sekýrami
a pánenky naplněné rudou tekutinou
která vystříkne z hrdla
když rozsudek je proveden
Co je to za děti
které umějí
dovedně zacházet s takovými hračkami
a kdo vynáší ortely
kdo vynáší ortely
*Pacienti se seskupí ve středu. Cordayová pozvedá
ruku s gestem klepání*

30 TŘETÍ A POSLEDNÍ NAVŠTEVA CORDAYOVÉ

*Vyvolavač třikrát zábuší holí o zem, zatímco Cor-
dayová dělá, jako by bušila rukou. Marat se vyděsí
a hledí směrem ke Cordayové. Simona se postaví před
vanu, aby ho chránila.*

DUPERRET

Co chceš u těchto dveří
Copak víš kdo tu bydlí

CORDAYOVÁ

Ten
kvůli němuž jsem přišla do tohoto města

DUPERRET

Co po něm chceš
vrať se Charlotto
Padne před ní na kolena

CORDAYOVÁ

Mám poslání
musím je splnit
Jdi

*Strčí do něho nohou
a nech mě o samotě
Duperret jí obejmě nohy. Cordayová ho několikrát
kopne. Duperret se na kolenu odpluží*

VYVOLAVÁČ

ukáže holí na Cordayovou
Tu která Cordayovou tady dneska
hraje tak že jí každý jistě v duchu tleská
potřetí uvidíte bušit na dveře
za nimiž Marat bydlí v této hře
u jejích nohou leží pan Duperret

Ukáže na něho

srdce mu bolest loučení rve
Vidíte že ona jeho bolest netiší
jde za svým cílem nevidí neslyší

Zvedne ukazovák

neboť nelze změnit věci které už se staly
i kdybychom si to všichni sebevíc přáli

Ukáže na Cordayovou

vše marné tohohle vyhodila ze sedla
Ukáže na Duperreta. Duperret leze po kolenu dozadu
a po tomhle druhém tady vevnitř

Ukáže na Marata

je posedlá

MARAT

se vysoko vztyčí

Ne já mám pravdu
a ještě jednou to povím

Simono

kde vězí Bas

spěchá to

mé provolání

*Simona ustoupí stranou, zůstane tam stát a civí jak
očarovaná na Cordayovou*

SADE

jde k vaně

Marate

co jsou všechny pamflety a řeči

proti té

která tu stojí a chce za tebou

aby tě objala a políbila

Marate

Virgo Intacta stojí před tebou a nabízí se ti

*Cordayová stojí vzpřímena a s úsměvem, odhodí si
vlasy na bok a položí ruku na šátek na prsou, pod*

nímž ukryvá dyku

Hle jak se usmívá

jak se jí blyští zuby

jak odhazuje stranou své vlasy

Marate

všcho ostatního se vzdej

teď když k tobě přichází

Marate není nic jiného

než toto tělo

Hle

zde stojí

s nahými řadry pod tenkým šátkem

Možná že má nůž

k roznícení milostné hry

Cordayová udělá krok k vaně. Vystavuje na odiv své

tělo, lehce se pohupuje sem a tam. Simona stojí strnule,

mechanicky jenom ždímá šátek

MARAT

Simono

Simono kdo to klepal

SADE

Dívka

z venkovské klášterní samoty

Uvaž

jak ty dívky leží na tvrdé podlaze

v košilkách z kopřiv

a jak k nim zamřžžovaným okénkem proniká

vlahý vítr z polí

Uvaž

jak tam leží

s vlhkým klínem a vlhkými řadry

a myslí na ty

kdo venku řídí život

Loutnový akord.

V recitativu, zatímco pacienti předstupují a předvádějí

„Kopulační pantomimu“

SADE

za doprovodu hudby

A tak dost už měla vši té samoty

nová doba zahrála jí do noty

Do dnů dostala se kdy se všechno mění

chtěla tedy prospět k tomu proměnění

Neboť co by byla tato revoluce

bez veliké všeobecné kopulace

CHÓR

v kánonu

Neboť co by byla tato revoluce

bez veliké všeobecné kopulace

Pantomima komčí

SADE

Marate

blízké je pouze toto tělo

které tě očekává

Marate
když jsem ležel v citadele
dlouhých třináct let
naučil jsem se
že tento svět je světem těl
a každé tělo plné strašlivé síly
a každé samo a trýzněno svým nepokojem
V této samotě
uprostřed moře zdí
slyšel jsem neustále šepot těch rtů
cítil jsem neustále
na dlaních a na kůži celého těla
ty doteky
Uzavřen za třinácti závorami
s nohou v řetězech
snil jsem pouze
o těchto otvorech v těle
které tu jsou k tomu
abychom se do nich zahákovali a vnořili
Jeden pacient přichází po špičkách a předkloněn dopředu a stojí pak se vtaženou hlavou a napjatě naslouchá
Jiní pacienti jdou za ním
Neustále jsem snil o tomto jediném protějšku
a byl to sen zuřivé žárlivosti
a násilnických meditací
Marate
ty žaláře nitra
jsou horší než nejhlubší kamenné hladomorny
a dokud se neotevřou
zůstane celá vaše vzpoura
jen vězeňskou revoltou
kterou potlačí
podplacení spoluvězňové

CHÓR

opakování s hudebním doprovodem
Neboť co by byla tato revoluce
bez veliké všeobecné kopulace
Hudba končí

CORDAYOVÁ

k Simoně, za doprovodu loutny
Odevzdalas Maratovi moje psaní
pusť mě za ním dovnitř o život jde paní
o tom co je v Caen musím podat zprávu
spikli se tam aby uřáli mu hlavu

MARAT

Kdo je u dveří

SIMONA

opět se na obranu postaví před vanu
To děvče z Caen

MARAT

Pusť ji ke mně
Simona ustoupí stranou, prudce vrtíc hlavou. Schoulí se za vanou a skryje tvář v dlaních. Cordayová se blíží k vaně. Její chůze je houpavá. Usmívá se. Ruku má pořád ještě na šátku na prsou. Sade se odebere ke svému křeshu, kde zůstane stát a pln napětí sleduje děj

CORDAYOVÁ

tiše
Marate
chci ti říci jména svých hrdinů
ale nevyzradím je tím
protože mluvím k mrtvému

MARAT

se vzpřímí
Mluv zřetelněji nerozumím ti
Pojď blíž

Se strnulým úsměvem se Cordayová blíží k vaně. Její tělo se zvolna točí a kolebá. Dá ruku pod šátek na prsou

CORDAYOVÁ

přecházejíc v monotónní zpěv

Povím ti jména

Marate

jména těch

kdo se shromáždili v Caen

Jsou to Barbaroux

a Buzot

a Pétion

a Louvet

a Brissot

a Vergniaud

a Guadet

a Gensonné

Zatímco vyslovuje tato jména, víc a víc se její tvář znetvořuje divokým úšklebkem, v němž se mísí nenávisť i rozkoš

MARAT

Kdo jsi

pojď bliž

Marat se mohutně vzpřímí. Rouška mu sklouzne s ramenou.

Cordayová se houpavě blíží k Maratovi.

Levou ruku natahuje, jako by ho chtěla polaskat. Pravou rukou svírá pod šátkem dýku

CORDAYOVÁ

Jdu Marate

ale ty mě nemůžeš vidět Marate

protože už jsi mrtvý

MARAT

polonahý, napolo se vztyčí, křičí

Basi

piš co ti budu diktovat

Sobota třináctého července

sedmnáct set devadesát tři

Francouzskému národu

Cordayová stojí bezprostředně před Maratem. Levou rukou jako by mu hladila hrud, ramena, krk.

Marat sedí opřený o opěradlo vany. V pravé ruce má pero.

Cordayová vytáhne zpod šátku na prsou dýku. Oběma rukama ji uchopí a rozpráhne se k mohutnému zásahu.

Vyvolavač pronikavě hvízdne.

Pacienti, ošetřovatelé a sestry nehybně vyčkávají. Cordayová klesne. Marat sedí poklidně předkloněn

31 INTERRUPTUS

VYVOLAVAČ

Páně de Sadův umělecký duktus

tkví v tom jak zvládá takzvaný interruptus

To znamená že Marat dřív nežli zahyne

uslyší ještě v poslední své vteřině

co bude až dá světu vale

a co dobře znáte vy tam dole v sále

Ukáže na publikum.

Hudba začne hrát rychlý vojenský pochod. Čtyři zpěvníci předstoupí

ČTYŘI ZPĚVÁCI

Teď ve Vendée už boj se zdvih

pln hrůz i skutků zmužilých

tam naši válčí s přívrženci krále
na hnůj jim stelou nenadále
Nám nad hlavou prapor ve větru vlá
ve zpěvu a hněvu jdem trestat všecka zla
pluk tvým jménem na tvou počest nazvaný
z Francie verbež vyhání
Marate veškery obsah tvých řečí
se skutkem stává v mohutné křeči
už v Pánu hromady nepřátel jsou
mnohý vztáh na sebe ruku svou
a táhnem s jízdou a děly tam kde je protivník
a máme už sídlo všech kontrarevolučních klik
město Lyon v němž za odplatu
tři tisíce mužů rázem propadne katu
I ve městě Nantes už jsme
a hromadně tam lidi topíme
a každý dům v němž bydlil povstalec
je zbořen a nezbude v něm jediná věc
Vstupujem s praporem jenž nad hlavou nám vlá
do města Toulonu sídla zrady a zla
jeden muž je při tom o němž ještě zvíme
a s nímž jednou slavně zvítězíme
A hle jak kupředu to šlo
teď už svým stoupecům skáčem na hrůlo
Musíme především tak jak jsi učil nás
slabým a neschopným zlámat vaz
A s kárami sekýrami už jsme zde
už zrádcům revoluce konec nadejde
Tu stojí Danton svázali ho ti hoši
a už jeho hlava mizí v koši
Robespierre teď vede jakobínské šiky
na boháče makléře podvodníky
ať zneškodníme jich však sebevíce

nechtějí vzdát se své říše a podvolit se
A se zlatem železem jsou už zde
říkají že starý řád zas nadejde
Marate vidíš jak dmou se neznají hranic
Už ani Robespierre nezmůže tu pranic
I Jacques Roux propadl hlavou tentokrát
jeho slova jsou tabu nikdo je nesmí znát
Marate útěchu ti nyní dáme
řeknem ti koho nad sebou máme
Za zvuků bubnů a za fanfár
za všechnu dřinu teď máme vzor a dar
Sám Bonaparte s námi teď žije
pochází jako ty z Korsiky nebo Sardinie
A mír pak slibuje nám bez přestání
a všechny zaměstná nás ve výrobě zbraní
a aby zazněl revoluční tón
je z něho císař Napoleon
Ó to je tyátr až nám brní v míše
koukáme jen a kručí nám v břiše
Ejhle jak to běží
a žehnají a žehnají nám
kněží

32 ZAVRAŽDĚNÍ

Vyvolavač dá znamení holi

VYVOLAVÁČ

Zavraždění

*Cordayová, náhle zcela při smyslech, se rozpřáhne
k mohutnému úderu a vrazí Maratovi dýku do prsou.*

Všichni pacienti vykřiknou.

*Triumfující Sade stojí předkloněn, otrásen bezhlasým
smíchem.*

Všichni se hbitě seskupí kolem vany v heroický živý obraz. Kompozice vypadá takto: Marat visí jako na klasickém Davidově obrazu pravou rukou přes okraj vany. V pravé ruce má pero, v levé ruce své pařáty. Cordayová dosud drží dýku. Zezadu ji drží čtyři zpěváci a táhnou jí ruce tak daleko dozadu, až se jí šátek na prsou roztrhne a odhalí se ňadra.

Simonu stojí s výrazem zděšení skloněna nad vanou. Duperré leží na kolenou. Roux stojí za vanou vysoko vzpřímen na jedné z lavic

33 EPILOG

Orchestr začne hrát ztlumenou slavnostní hudbu. Předstoupí sestry a ujmou se Cordayové, která je nyní opět celá skleslá. Přehodí jí šátek přes ňadra a vedou ji k Sadovi. Cordayová odevzdává Sadovi dýku. Sestry zakryjí vanu velkou bílou plachtou. Marat za ní opustí vanu. Vyvolavač předstoupí a zvedne hůl.

Hudba končí

VYVOLAVAČ

Vážené publikum v osvíceném čase po pohledu do minula obraťme zrak zase do časů přítomných přítomných už cele které byt' bývají někdy zneklidnělé přece jsou zárukou plné důvěry v zítřek jenž bude bezstarostný prý Dřív nežli vyjdete z tamhletěch vrat dovoďte nám zrekapitulovat ještě jedenkrát vše co jsme se tady vyjádřit snažili ať už jsme zpívali anebo mluvili I budiž oživen ještě jednou ten jenž jak jste viděli právě byl zavražděn

Plachta se spustí.

Předstoupí Marat

MARAT

Věřím že lidé jen jedenkrát žijí a proto každé slovo se teď mívá Jedenkrát jenom zde uprostřed vás jsem pánem svých kroků a nezlámu vaz a při této příležitosti jediné konečné rozhodnutí mě nemine Viděl jsem jeden jediný svět a na něm peníze vládnout a poroučet jen nemnozí měli ta tučná sousta zato nemajetných bylo na světě spousta Viděl jsem že heslo všech hesel zní Násilím zlomit staré zákony a svrhnout ty kteří tučně a sytě v pokryteckém bezpečí tu trůní rozložitě a říkají že rozdíl na zemi jsou věčné a boje o zisk že trvají nekonečně Jakožto mrtvola nemám hodnotu nižádnou mé nauky však na neúrodnou půdu nepadnou jiní v budoucnosti povedou dál to všechno co já jsem kdysi započal až jedenkrát rovnou měrou bude každý ochráncem statků společných navždy

CORDAYOVÁ

Oba kdysi chápali jsme změny tak jak vymyslel to veliký Jean-Jacques nespojili jsme se však nakonec protože každý z nás měl na mysli jinou věc když tatáž slova jsme do úst brali abychom vypočítávali svoje ideály Cílem nás obou byla svoboda

ale podle tebe se k ní jen přes hory mrtvol přejít dá
Jak z jedněch úst jsme oba mluvili o svornosti
ale o tom jak sis představoval svornost víme už dosti
proto se musím tvého bratrství vzdát
a dávám si za úkol tě ubodat
J e d n o h o zabiju abych zachránila tisíce
a osvobodila je z jejich věznic
A kdybych ještě jednou mohla spáchat svůj čin
zas viděli byste mě jak stojím před mužem tímhlelím

ROUX

rychle předstoupí

A kdybych svou smrtí se nemusil krýt
varoval bych před touhleťou veškerý lid
Ukáže na Cordayovou
neboť za ty platit musíme bez přestání
kteří o vznešených ideálech pořád žvaní
o čistotě duchovnu velikém cíli
a s vykořisťovatelem se zatím už domluvili
Nebezpečnější nežli ti boháči
je tahle jež se přetvaňuje nejradši
v tamtěch jak na dlani nepřítel vidíme
kdežto co tahleta si myslí to nikdy nevíme
*Na Coulmierův rozhaz přibíhají k Rouxovi sestry
a ošetřovatelé a odvlékají ho*

VYVOLAVÁČ

se obrátí na Sada

Pane markýzi řekněte nám jen
zdali jste se svou režii spokojen
Zdali ten kus který se dneska hrál tu
vedl k jasné patrnému rezultátu

SADE

Bylo naším záměrem v dialozích schválně
vyzkoušet jisté antitézé experimentálně

a stavět je proti sobě zas a zas
aby z tmy stálých pochybností vyplynul nějaký jas
Ale ať tím vším točím sebevíc
konec našeho dramatu nikde — nic nic nic
Býval jsem sám zastáncem násilí
rozmluvy s Maratem však ve mně záhy zasily
názor že mé násilí se od jeho liší
že jeho cestu popírám ať to každý slyší
Na jedné straně nože a sekyry
s nimiž se svět změní a zlepší prý
na druhé straně v individualistickém řádu
z moci svých vlastních myšlenek jít k pádu
Před nerozřešenou otázkou mě nyní zřítte
před problémy, které jsou věčně obrovité*

COULMIER

Dneska žijeme v jiných časech beze strachu
bez utlačovatelů a krachů
jsme na nejlepší cestě k zotavení
máme chleba a bída o uhlí už není
a budeme-li mít i válku u hranic
vždy jen vítězství nám bude zářit vstříc
*Orchestr intonuje závěrečný pochod. Pacienti začíná-
jí pochodovat na místě*

ČTYŘI ZPĚVÁCI

A i když má většina málo a jen menšina víc
tak všichni přece jen jednomu cíli jdeme vstříc
a úplnou svobodu projevu máme
a co říci nesmíme to zašeptáme

* Tato první část epilogu, obsažená v původní verzi hry a přepracovaná pro londýnskou inscenaci Petera Brooka a rostockou inscenaci Hannse Anselma Pertense, byla poprvé zařazena do textu v 5. knižním vydání hry (1965).

CHÓR

k stupňující se hudbě pochoduje na místě
A nemáme už okovy zde v internaci
a v naši rodnou zem už čest se navěky vrací
a o politiku nebudou už vády
neboť je tady muž který semkl naše řady
a chce pomáhat chudému i nemocnému
a jemu za to vděčíme jemu jenom jemu
Císař Napoleon je to jak svět ví
jenž dovedl revoluci k vítězství

Je spuštěn transparent s apoteózou Napoleonovou.
Hudba se stupňuje. Průvod se dává do pohybu a pochoduje dopředu. Sestry a ošetřovatelé se jej z obou stran snaží zatlačit. Průvod jde několikrát čtyři kroky kupředu a tři kroky zpět. Hudba a pochodový rytmus jsou stále mohutnější.

Coulmier znepokojeně ustoupí stranou a gestikuluje, aby toho nechali

VŠICHNI

Jenž jde v čele vojska přes pouště a snůh
a vždy vítězství jde mu v šlépějích
naši moc šíří bez ustání
a národům nese požehnání

S dunivým pochodovým rytmem pronikne průvod dále dopředu a vydupává vždy několik kroků vpřed, několik vzad

COULMIER

volá duněním

Ať žije císař a národ a naše věc
ať žije Charenton
naš blázelec

VŠICHNI

Blázelec Blázelec
Naše věc Naše věc
Ať zvoní zvon Ať zvoní zvon
Napoleon Napoleon
Revoluce Revoluce
Kopulace Kopulace

ROUX

křičí vřavou

Kdy se naučíte vidět

Hudba, křik a dupot se stupňují v bouři.

Coulmier prchá na svou tribunu a zvoní na poplach.

Ošetřovatelé se s obušky pustí do pacientů.

Roux se řítí dopředu

ROUX

k pacientům a k publiku

Kdy se naučíte vidět

Kdy konečně pochopíte

Vrhá se zády proti pochodujícím řadám. Chce je zatlačit, je však jimi pohlcen a mizí v hloubi průvodu, jenž dupe kupředu. Pacienti upadli do zběsilého pochodového tance. Mnozí poskakují a motají se v extázi. Coulmier nabádá ošetřovatele k nejbrutálnějšímu násilí. Pacienti se hrouť pod obušky.

Vyvolavač před orchestrem mohutně do taktu vyskakuje.

Sade stojí na svém křesle a triumfálně se směje.

Zoutalý Coulmier dává pokyn k zatažení opony.

Opona

POZNÁMKY
K HISTORICKÉMU POZADÍ NAŠÍ HRY

Již před svým uvězněním ve vincenneské věznici a v pařížské Bastille režíroval Sade divadelní představení na svém zámku La Coste. Za svého třináctiletého věznění (mezi svým třiatřicátým a šestačtyřicátým rokem) napsal, vedle svých velkých prozaických děl, sedmáct dramát. V pozdějších letech k tomu přistoupil ještě asi tucet tragédií, komedií, oper, pantomim a rýmovaných jednoaktovek. Během doby, kterou v letech 1790 až 1801 strávil na svobodě, byla ze všech těchto her provedena v jednom divadle pouze hra *Oxtiern ou les malheurs du libertinage* a po skandálu byla ihned opět stažena.* Od roku 1801 až do své smrti roku 1814 byl Sade internován v blázinci v Charentonu, kde měl po několik let příležitost inscenovat hry s kroužkem pacientů a sám stát na jevišti jako herec. Podle popisu J. L. Caspara (*Charakteristik der französischen Medizin*, Lipsko 1822) byl Charenton ústav, kam se posílali ti, kdo se svým chováním ve společnosti znemožnili, aniž třeba byli duševně choří. Byli tu zavření lidé,

* O Sadeho dramatické tvorbě viz: Guillaume Apollinaire: Předmluva k dílu markýze de Sade (str. 40 a dále), Jotá, Brno 1996.

„kteří spáchali nepravosti, jež nebylo vhodné odhalit ve veřejném soudním řízení, jakož [i] jiní, kteří byli zatčeni kvůli hrubým politickým přečinům, nebo takoví, kteří sloužili vysokým pletichám jako špatné nástroje“. Ve vyšších pařížských kruzích se považovalo za exkluzivní zábavu navštívit Sadova představení v „útulku pro morální spodinu měšťanské společnosti“. Dá se ovšem předpokládat, že tato amatérská představení sestávala většinou z deklamací v konvenčním stylu, jako že vůbec většina Sadovy dramatické práce nedosahuje smělosti a důslednosti jeho prózy. Ve hře *Dialogue entre un prêtre et un Moribond* a především v *La Philosophie dans le Boudoir* však zřetelně vystupuje jeho dramatická koncepce, v níž se analyzující a filosofické dialogy stavějí proti scénériím tělesných výstřelků. Jeho obrazné myšlení se vždy znovu projevuje i v mimořádně konkrétním popisu všech dějů v jeho románech.

Jeho spor s Maratem, který zde předvádíme, je však zcela imaginární a opírá se jen o fakt, že právě Sade přednesl smuteční projev na tryzně za Marata. Ale i v tomto projevu je jeho vztah k Maratovi ještě problematický, protože řečnil především proto, aby zachránil svou hlavu, neboť tehdy byl opět ohrožen a jeho jméno již stálo na seznamu obětí pro gilotinu.

Na konfrontaci Sada s Maratem nás zajímá konflikt mezi individualismem vyhnaným do krajnosti a myšlenkou politického a sociálního převratu. I Sade byl přesvědčen o nutnosti revoluce a jeho díla jsou totálním útokem na zkorumpovanou vládnoucí třídu, zároveň ho však i odstrašují násilná opatření představitelů nového řádu; sedí tedy, jako moderní zastávce třetího stanoviska, mezi dvěma židlemi. Po svém propuštění roku 1790 dává se sice k dispozici Národnímu konven-

tu, stává se sekretářem v sekci přík, kde je pověřen správou nemocnic, a dostává i soudcovský úřad, zůstává však individualistou; dlouhé věznění z něho udělalo člověka tak zvláštního ražení, že mu je často zatěžko stýkat se s lidmi. A říká-li, že mu opatření starého režimu ublížila, nemůže se tím nijak heroizovat, neboť k jeho zatčení nevedly politické pohnutky, nýbrž nařčení ze sexuálních výstředností; v podobě jeho obłudných spisů přivedly ho pak tyto výstřednosti k opětovnému pádu i za nového režimu.

„Jak se díval na sebe jako revoltujícího člověka; vyplývá z dopisu, který napsal roku 1783 z vězení své ženě: „Říkáte, že můj způsob myšlení nelze schvalovat. A co z toho? Je pěkný blázen, kdo jiným předpisuje způsob myšlení. Můj způsob myšlení je plodem mých úvah, patří k mému životu, k mé povaze. Není v mé moci jej změnit, a i kdyby to bylo v mé moci, neučinil bych tak. Tento způsob myšlení, který káráte, je jedinou útěchou v mém životě, usnadňuje všechno moje utrpení ve vězení, je zdrojem všech mých radostí na světě a záleží mi více na něm nežli na vlastním životě. Příčinou mého neštěstí není můj způsob myšlení, nýbrž způsob myšlení ostatních lidí.“

Těžko si dokážeme představit Sada v jeho činnosti pro veřejné blaho. Byl donucen hrát dvojí hru, podporoval na jedné straně Maratovy radikální argumenty, viděl však na druhé straně nebezpečné stránky totalitního systému; jeho názory na spravedlivé rozdělení statků nešly také tak daleko, aby byl ochoten zřít se svého zámku a své půdy, a pokojně se nepodvolil, když se po vydrancování a požáru musil zámku La Coste vzdát. Jeho divadelní hry jsou posledním pokusem dosáhnout kontaktu s lidmi; s rostoucím věkem stává se

však zcela samotářským a uzavřeným. Jeden z lékařů léčebného ústavu Charenton ho popisuje takto:

„Zhusta jsem ho potkával, když sám, těžkými, plouživými kroky, velmi ledabyle oblečen, chodíval chodbami vedle svého bytu. Nikdy jsem neviděl, že by byl s někým promluvil. Když jsem ho měl, pozdravil jsem, a on opětoval můj pozdrav s onou chladnou zdvořilostí, která odmršťuje jakoukoli myšlenku na navázání rozhovoru.“

Je-li myšlenka postavit proti němu Marata v jeho poslední hodině naším výmyslem, odpovídá vyličená Maratova situace skutečnosti. Psychosomatická kožní choroba, kterou si Marat přivodil za strádání ve sklepních úkrytech a již trpěl v posledních letech svého života, ho nutila, aby kvůli zmírnění svědivosti trávil celé hodiny ve vaně. Ve vaně také byl, když v sobotu 14. července 1793 stála Charlotta Cordayová třikrát před jeho dveřmi, nežli byla vpuštěna a nežli ho probodla.

Maratovy výroky v průběhu děje odpovídají svým obsahem, často téměř doslovně, jeho zanechaným spisům. I zmínky o jeho kariéře jsou autentické. V šestnácti letech opustil rodičovský dům, studoval medicínu, žil několik let v Anglii, proslul jako lékař, byl zneuznán jako vědec, dosáhl společenských poct, postavil se však — poté, co společnost dlouho podroboval své kritice — zcela do služeb revoluce a zásluhou svého prudkého nesmiřitelného temperamentu se stal obětí beránkem za mnohá zvěrstva. Teprve autoři jako Rosbroj, Bax a Gottschalk začali na počátku našeho století revidovat Maratův jednostranný obraz a rozpoznávat důmyslnost jeho politických a vědeckých argumentů. Téměř žádnou z postav francouzské revoluce nezobrazili buržoazní historikové 19. století tak

odpudivě a krvežíznivě jako Marata; což nás neudivuje, protože jeho tendence vedou přímo k marxismu.

Při našem dnešním ohlédnutí musíme uvážit, že Marat patřil k těm, kteří začali razit pojem socialismu a že v jeho mohutných převratných teoriích bylo ještě mnoho nevykvašeného nebo přehnaného. Stavíme mu v našem dramatu po bok bývalého kněze Jacquese Rouxe, jenž ve své agitaci a ve svém vášnivém pacifismu Marata ještě překonává. Nebereme ohled na to, že Marat se ještě poslední dny před smrtí od něho odvrátil, a že ho — v záchvatu stihomamu možná — odsoudil. Roux, jedna z nejpoutavějších osobností revoluce, dostává zde funkci podněcovatele a přeháněče; je to jakési alter ego, na němž se dají Maratovy téze měřit.

Stejně volně líčíme i girondistického poslance Duperrera. Je zde konzervativním vlastencem, jakých byly tisíce, a nádavkem musí ještě dostat roli milence Cordayové, kdežto bez povšimnutí necháváme jejího skutečného ctitele, jistého pana Tournelise, jenž z Caen odešel k emigrantským royalistům v Koblenzu. V tomto bodě jednáme zcela v duchu revolučního zmatení, v němž se to s podezříváním a rozsudky nebralo tak přesně a v němž ubohý Duperrret, jemuž Cordayovou doporučila povstalecká skupina v Caen, musil za toto setkání zaplatit hlavou.

Charlotta Cordayová však do svých plánů nikoho nezasvětila. Vychována v extatickém pohroužení svého klášterního života, vyrazila sama, a vzpomínajíc na Johanku z Arku a na biblickou Judit, udělala ze sebe svěťici.

1. verze hry únor–duben 1963. Další práce listopad 1963 až březen 1964.

P. W.

PŘEKLADATELOVA POZNÁMKA

Celá Weissova hra je psána veršem, a to veršem několikereho druhu. V českém překladu, který se snažil nebyt otrocký, ale na druhé straně ani příliš nefantazírovat, je nutno rozlišovat tyto veršové typy (každý typ s výjimkou, která potvrzuje pravidlo):

1. Volný verš gestického typu, v němž význam diktuje podobu a proměnlivost verše. Tímto volným veršem jsou psány nejpodstatnější části hry, především disputace Sada s Maratem.

2. Bezrozměrný verš, vázaný toliko rýmem. Mluví jím v epilogu Marat, Cordayová, Roux a Sade, na začátku a na konci hry ředitel blázince Coulmier. Ostatní Coulmierovy krátké promluvy, jsou sice členěny do veršů, je to však vlastně próza.

3. Verš v áriovém nebo litanickém stylu, který má parodickou funkci. Áriovým veršem zpívají několikrát Cordayová a Duperret, litanickým veršem Marat a Chór (v 13. obraze).

4. Zpěvní verš, jímž se — na danou hudbu Hanse Martina Majewského — projevují čtyři zpěváci. Tento verš tvoří svou podobou přechod k nejméně obvyklému typu verše v překladu Weissovy hry, jímž je

5. verš, jenž je vložen do úst Vylvolavačovi. V německém originálu používá autor pro tuto postavu tzv. Knittelversu, v němž se pravidelně, leč na různých místech, zdůrazňují čtyři přízvučné slabiky (ikty, zdvihy), obklopené měnlivým počtem nepřízvučných slabik ve velmi širokém rozpětí.

Zmáhaje tento úkol, zavrhl překladatel po četných praktických pokusech tyto typy veršů, které přicházely v úvahu: a) osmislabičný sylabický verš s příklonem k trochejskému půdorysu (verš velmi zdomácnělý v staré i novější české literatuře), b) sylabický verš české kramářské písni deseti- až jedenáctislabičný, možná i delší. V tom případě by jeden verš originálu musil být překládán dvěma českými a rýmové schéma *aabb* by se změnilo v *xaxa*, c) bezrozměrný verš, jehož jedinou „svorkou“ je rým (to je např. verš Dalimilovy kroniky). Tyto typy verše byly zavrženy proto, že poskytovaly vcelku omezené komediální možnosti pro představitele role Vylvolavače, který rámcuje jako harlekýnský spiritus agens celé představení svými komentáři, „vyžívá se“ málem exhibicionisticky svou mocí nad představením a nejednou ukazuje schopnost velmi současného ironického komentování. Vyjmenované typy veršů by asi také vedly k přílišnému imitování kanonizovaných forem a brzdily by „komičskou“ jazykovou vášeň, která je postavě Vylvolavače vlastní.

Překladatel vycházel především z toho, že Vylvolavač nemluví ani nerecituje ani nezpívá, nýbrž *vyvolává*, tj. vykřikuje, ždímaje a natahuje při tom slova, přesouvaje přízvuky a pohrávaje si s délkami, a to vše na pravidelném půdorysu. Zvolil si tedy půdorys obdobný originálu (jen s užším slabičným rozpětím) a pokouš

Chiméra

8

Peter Weiss

PRONÁSLEDOVÁNÍ A ZAVRAŽDĚNÍ
JEANA PAULA MARATA
PŘEDVEDENÉ DIVADELNÍM SOUBOREM
BLÁZINCE V CHARENTONU
ZA ŘÍZENÍ MARKÝZE DE SADE

Z německého originálu

*Die Verfolgung und Ermordung Jean Paul Marats
dargestellt durch die Schauspielgruppe des Hospizes
zu Charenton unter Anleitung des Herrn de Sade*

(Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1964)

přeložil a poznámku napsal Ludvík Kundera
Redakce, obálka (s použitím koláží Maxe Ernsta)

a grafická úprava Boris Mysliveček

V roce 2000 vydalo jako svoji 45. publikaci

nakladatelství Větrné mlýny

(Petr Minařík) Vodova 65, 612 00 Brno

a jako svoji 91. publikaci nakladatelství Host

Kopečná 37, 602 00 Brno

Sazba Vladimír Ludva

Vytiskla tiskárna Kpress, s. r. o.

Náklad 500 výtisků

Počet stran 124

Vydání druhé

Doporučená cena 145 Kč (včetně DPH)

Peter Weiss

*Pronásledování a zavraždění Jeana Paula Marata
předvedené divadelním souborem blázince v Charentonu
za řízení markýze de Sade*
Činoherní studio v Ústí nad Labem. Premiéra 14. 4. 1998.
dramaturgie Václav Beránek, režie Petr Poledník,
výprava Xenie Hoffmeisterová, Marat: Vlastislav Kubec,
Sade: Miloš Kopečný

Foto: Bohdan Holomíček